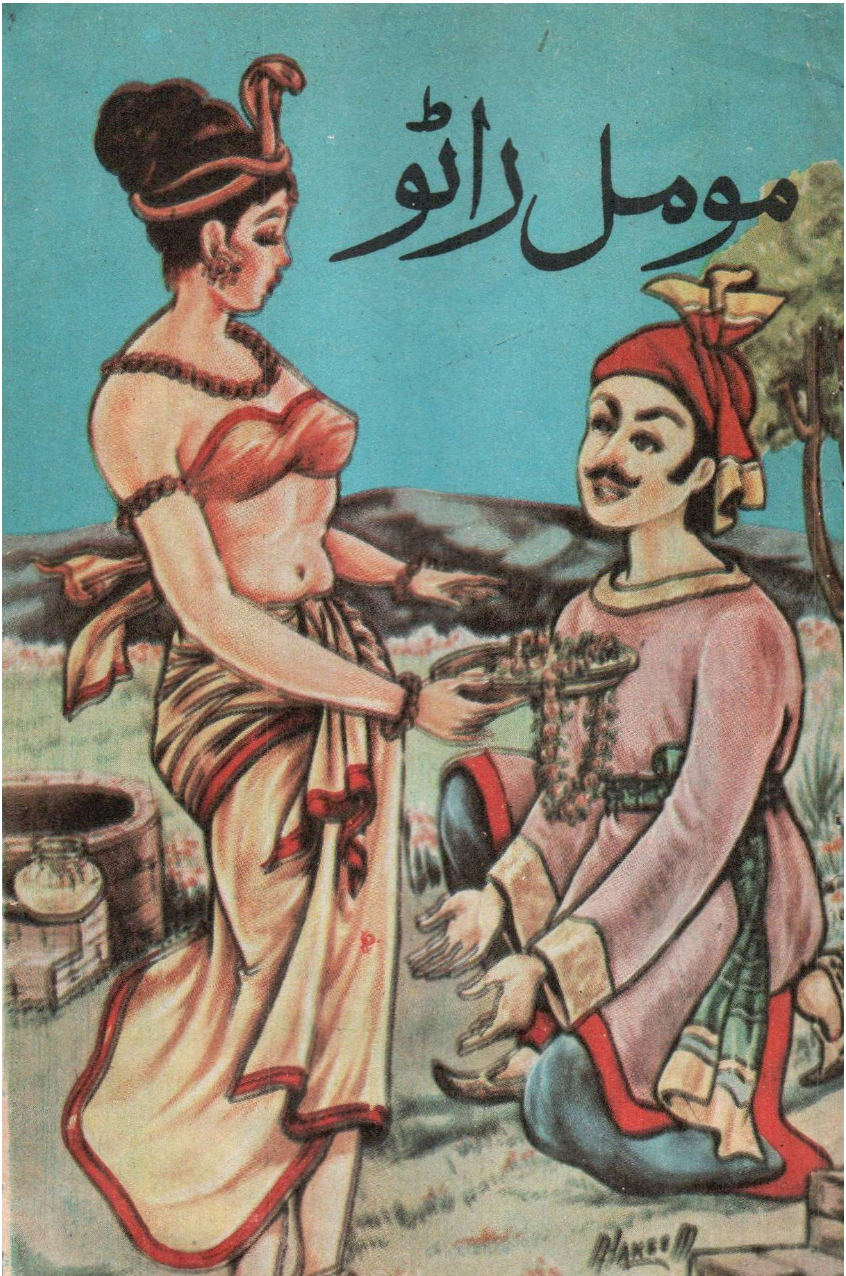
مومل راڻو

شمع جلي پروانو جليو - ويو جلي - ويو جلي
مومل جلي راڻو پڻ جليا - وڃي خاڪ رلي - خاڪ رلي

* اصل وڏو قصو *

مومل راڻو *

(ميڊرو)

-: تيار ڪيل :-

مرحوم حافظ بدرالدين صاحب (بدر)
(شاعر علي خان واصل)

جون ۱۹۸۳ع

(دفعو پنجون) قيمت 6 (تعداد

* سڀ حق واسطا قائم *

ڇپائيندڙ :-

توفيق احمد ولد نور احمد
مولوي محمد عظيم ڪتب خانه
شاهي بازار شڪارپور سنڌ

* ديباچـــو *

ناظرين ڪرام جي خدمت ۾ گذارش آهي تہ ڪيتري وقت کان وٺي منهنجي دل جي اها تمنا ٿي رهندي آئي تہ جيڪر گذريل قديم قصن جهڙوڪ سوهڻي ميهار، مومل راڻو، عمر مارئي، ڄسئي پنهون وغيره کي نظم جي صورت ۾ آڻي پنهنجي طبع آزمائي ڪريان انهيءَ خيال کان احقر جي طرفان اهرين پيش ڪش مومل راڻو پيش ٿي رهيو آهي.

هن کان اڳ بہ ڪيترن مصنفن ۽ شاعرن جو هيءُ قصو نظم ۾ پيش ٿيل آهي. مگر اهو عام ماڻهن جي سمجهہ کان ڪجهہ قدر ٻاهر آهي. انڪري مون هن قصي جو سمورو بيان هن ڪتاب جي منڍ ۾ نثر ۾ پيش ڪيو آهي- ان کانپوءِ سمورو قصو ترتيبوار سوالن جوابن ذريعي شعر ۾ پيش ڪيو آهي- محنت ۽ ڪوشش وٺي عام فهم ٻولي استعمال ڪئي وئي آهي. اميد تہ عوام الناس کي عموما ۽ راڳهندڙن وغيره کي خصوصا نهايت پسند ايندو.

مونکي اميد واثق آهي تہ ناظرين ڪرام هن ڪتاب جي مطالعي مان بخوبيءَ لطف اندوز ٿيندا رهندا ۽ هن غلام کي دعاءِ خير سان ياد فرمائيندا. ٨- فبروري ١٩٦٤ع

مصنف:- حافظ بدرالدين المتخلص (بدر)

علي خان واهل تعلقو ڳڙهي ياسين.

* قصو مومل ۽ راڻو *

راڻي ۽ مومل جو بيان – درد جو داستان

هن ريت آهي – منجهس ڏيکاريل سچي پريت آهي مومل جي ماڙي مشهور آهي. ڪيترا ماڻهو ڏسڻ لاءِ ويندا آهن. گهوٽڪي ڪان سڌو شاهي رستو آهي جنهن سان درخت عاليشان بيٺل آهن ۽ عجب نظارو آهي. ڏسڻ جهڙو آهي ناقلن هن قصي جي حقيقت هن طرح بيان ڪئي آهي ته هڪ راجا نند نالي سنڌ جو حاڪم هندو ٿي گذريو آهي جنهن کي نيائيون نوَ ڄايون نون نيائين منجهان ٻه اهڙيون من موهڻيون نالي مومل ۽ سومل جن جي چنڊ جهڙي شڪل هئي باقي ست صورت ۾ ٿورو گهٽيل نون ۾ نالو پهريون نمبر مومل جو هو. ماڙي ۾ مومل جي حسن جي تعريف ايتري قدر ٿيڻ لڳي جو ڏسڻ سان هرهڪ عورت جي وات ڪان هي لفظ نڪرندا هوا ته بيشڪ مومل راڻي آهي ۽ مڙس ته شل ڪيس ڪو راڻو ملي. ڪي عورتون پنهنجي نياڻين کي مثال ڏيڻ لڳيون ته مومل وانگر ماڻا نه ڪر سچ ته ايئن آهي ته مومل جي حسن ملڪ ۾ ڌوڪو وجهي ڇڏيو. سنڌس پيءُ راجا نند کي خزانو بيشمار هو ۽ درياءَ جي اندر رکندو هو هڪ سوٽر جو ڏند

ڪيس هٿ آيو هو. جنهن ۾ اهڙو اثر ۽ حڪمت هئي جو هٿ ۾ ڪٽي پاڻيءَ ۾ وجهي ته اُهيءَ هنڌ پاڻي ڪري وڃي ۽ رستو صاف ٿيندو وڃي انهيءَ سوٽر جي ڏند سڀان پنهنجو سمورو خزانو درياهه جي وچ ۾ رکايو هوائين جنهن وقت خزاني جي ڪيس ضرورت پوندي هئي ته ڪٽي ايندو هو. هڪڙي ڏهاڙي مومل اڳيان هڪ فقيري لباس ۾ سائل آيو جنهن مومل کي سوال ڪيو ته ڏٽيءَ جي نالي مون کي سوٽر جو ڏند خيرات ڏي. مومل کي سندس ستائڻ ۽ تنگ ڪرڻ خاطر ڏٽي ڇڏيائين انهيءَ فقير کي ڪا سموري حقيقت جي خبر هئي ڏند وٺي خوشيءَ مان ٽپ ڏيندو ويندو ويندو رهيو. جڏهن راجا نند آيو ۽ مومل کان ڏند جي طلب ڪيائين تڏهن مومل چيو ته بابا مون کان ڏند جي هڪ فقير اچي طلب ڪئي ۽ چيائين ته ڏٽيءَ جي نالي ايهو ڏند ڏيار مون اهو کيس ڏٽي ڇڏيو راجا پڌڻ سان ڏاڍي غصي ۾ اچي ويو ۽ فقير جي ڳولا ڪرايائين مگر هٿ نه آيو راجا نند مومل کي چوڻ لڳو ته ايهو ٺڳ هو مگر لباس فقيرن وارو ڪري آيو هو هاڻي سڀ خزانو انهيءَ کي هٿ اچي ۽ منهنجي قسمت هارايو. ايهي الفاظ پيءَ وارا پڌي دل ۾ مومل گهڻو پڇتايو پر مومل کي سومل سمجهائي ڇڏيو هو ته بابا کي جواب ۾ چئجان ته سومل علم جادو ڄاڻندي آهي مو انهيءَ فقير کان جادو هلائي خزانو مو ٽائي وٺندي

تنهنڪري وڏيڪ غم ۽ ڳڻتي نه ڪريو. راڄا انهيءَ دم دلاسي ڏيڻ ڪانپوءِ ڪجهه ماٺ رهيو.

مومل سومل جي صلاح سان هڪ عاليشان باغ ٺهرايو جنهن جي چئن ڪنڊن کان چار چيتا شينهن ٺهرايائين باغ جي چوڌاري هڪ نهر کوٽايائين جنهن ۾ جادو جي زور سان ڪوڙهو رت جهڙو پاڻي وهندو هو. باغ جي وچ ۾ هڪ ماڙي جوڙايائين جنهن جون ڏاڪڻيون ڪاريگرن اهڙيون ناهيون جو سارو ڏينهن ماڻهو پيو ڦرندو مگر مومل تائين پهچي نه سگهندو نه مٿي چڙهي سگهي نه هيٺ لهي سگهي ڏاڪڻ اندر ڦري ڦري آخر هلاڪ ٿي مري وڃي ۽ سندس خزانو مومل جي هٿ چڙهي وڃي اهڙيطرح چڱو وقت ايهو طريقو مومل هلائيندي رهي ۽ ڪيترا آسودا شهزادا شادي جي خيال سان آيا مگر مارجي چٽ ٿي ويا. باغ جي چوڌاري جيڪا ڪوڙهي پاڻي جي نهر وهندي هئي تنهن جو نالو ڪاڪ مشهور ڪرايائين ايهو شرط رکيائين ته جيڪو ڪاڪ مان لنگهي مومل جي ماڙي تان چڙهي مومل سان ملاقات ڪندو تنهن سان شادي ڪندي انهيءَ زماني ۾ همير سومرو به حاڪم هو ۽ عمرڪوٽ سندس گاديءَ جو هنڌ هو جنهن وٽ وزير ٽي هوندا هوا.

(١) ڏونر والي	قوم پني
(٢) جهڙو نالي	قوم تماچاڻي
(٣) راڻو نالي	قوم سوڍو

هي تنهن وزير داناءُ ۽ همت ڀريا ۽ پهلوان هوا ۽ هميشه گڏ شڪار ڪندا هوا سفر ۾ به پاڻ ۾ گڏ گهمندا هوا ۽ هڪ ٻئي سان پيار به سخت ڪندا هوا هڪ ڏينهن وڏي سفر تي شڪار لاءِ ڪنهن بيابان پٽ ڏانهن تنهن گڏجي روانا ٿيا منزلون هڻندي هڪ ڳوٺ ۾ پهتا جتي سج به لهي ويو ۽ رات به رهڻي پئي جنهن جاءِ ۾ رهيا تنهن جاءِ پرسان هڪ ٽڪاڻو هو جنهن ۾ هڪ مهراج سوامي رهيل هو جو جڏهن ڪيس خبر پئي ته عمرڪوٽ کان بادشاه جا خاص وزير هت منزل انداز ٿيا آهن تڏهن حقيقت پيش ڪرڻ جي خيال سان آيو ۽ حالات هن طرح ٻڌايائين.

حالات مهراج سوامي هندو برهمڻ جي

مون نهايت دولت مند هوس ڪيترا نوڪر چاڪر هوا مگر مومل جي حسن جي تعريف ٻڌي پاڻ سان نو لک خزانو کڻي مومل جي ملاقات جو خيال رکي ويس مگر سر سلامت جي به ناامودي دل ۾ وٺي تمام گهڻن تڪليفن سان موٽي هت اچي پهتو آهيان هتان جڏهن ويس ۽ مومل جي ماڙيءَ پهتس تڏهن هڪ مومل جي ٻانهي آئي مون کيس ڪجهه روپيا ڏنا ته مون کي حقيقت کان واقف ڪر پلا چو نه تا مومل تائين پهچن ۽ ڏاڪڻ ۾ ڇا اسرار آهي يا جادو آهي ٿورو ٻڌاءِ چو ته مون به خزانو کڻي اميدوار ٿي آيو آهيان. مگر ٻڌائڻ کان نٽائڻ لڳي مون وري کيس

روڪڻ ڪيدي ڏني ۽ فڪر ڪيم ته هن جي وسهلي جيئن ڏاڪڻ تان چڙهي وڃي مومل کي ماڻيان ۽ پنهنجي قبضي ۾ آڻيان اهڙي طرح مونکي ٻه سال گذريا ۽ انهيءَ ٻانهيءَ ٻانهيءَ کي دنيا ڏيندو رهيس هڪ ڏينهن چيائين ته ڏاڪڻ ڪان مون توکي واقف ڪندس مگر پهريون سومل سان هلي شرط ڳالهاءِ آخر سومل وٽ پهتس جنهن ايهو شرط وڌو ته ڪاڪ مان لنگهي ۽ ڏاڪڻ تان چڙهي مومل تائين پهچندين ته توسان شادي ڪندي نه پهچڻ جي حالت ۾ خزانو تنهنجو توکي واپس نه ملندو مون ٻانهيءَ جي خاطري ڏيڻ سبب ايهو شرط قبول ڪيو جڏهن خزانو سومل کي ڏني ٻانهيءَ کي چيم ته هاڻي مون سان هل ۽ چوري ڪري پهچام تڏهن اڳيان هلڻ لڳي پوءِ خبر نه آهي ته ڪيڏانهن گم ٿي وئي مون ٿورا ڏاڪا چڙهيس ته ڪوئي ڪلون ڦرڻ لڳيون منهنجو دماغ ڦرڻ لڳو ڏٺيءَ کي عرض ڪرڻ لڳس ته مونکي مومل ڪان بس آهي هاڻي تون ٻاجهه ڪر ته پهچان گهر پوءِ انهيءَ ٻاجهاري جي لطف سان انهيءَ جادوءَ جي ڏاڪڻ مان هيٺ زمين تي پهتس هاڻي پاڻ ڦرائي فقير ٿي ويٺو آهيان ۽ شاديءَ جو به جواب مليو ته تون پيو پيرسن آهين سو ساميءَ جو درد پريو احوال ٻڌي سيني جي دل ۾ مومل جي ڏسڻ جو خيال اٿيو مگر راڻي کي ذرا وڌيڪ نيت ساميءَ جي ڪيل حقيقت ٻڌي راڻي چيو ته

سامي صبوح جو اسان مومل جي ماڙيءَ ڏانهن وينداسون ۽ پنهنجو بخت آزمائينداسون ڏسون ته ڪنهن جي قسمت ۾ لکيل آهي هالي آياسون شڪار لئي مگر شڪار جو شڪار ٿياسون.

(بيت)

وهوا سامي ڳالهه تو - عجب ٻڌائي رات
هينئر مومل سان - پئي ڪرڻي ملاقات

پوءِ تئي تيار ٿيا ۽ گهوڙن تي سوار ٿيا نيٺ اچي مومل جي ماڙيءَ وٽ پهتا ۽ مهمان خاني ۾ رهيا راڻي رفيقن کي چيو ته هن وقت ڀيريان ڪنهن سان ملون ايها ڳالهه ڪيڻ سان سومل به اچي وئي سو سمورو مومل جو شرط مقرر ڪيل انهن وزيرن کي ٻڌايائين راڻي جي سونهن سوڀيا ۽ جواني ڏسي عاشق ٿي پئي مگر راڻي ڪوبه اهڙو خيال نه ڏيکاريو هن جي دل ۾ مومل جي محبت سخت ٿوڻ لڳي مگر ظاهر مانڊ رهيو پهريان پنهنجي سنگتين کي چيائين ته توهان پنهنجي بخت جي آزمائش ڪريو سون پچاڙيءَ ۾ ويندس سو تن مان هڪ ڪاڪ ۾ ڪاهي پيو اندر ماٺي ڳاڙهي ۾ گهرڻ سان شينهن جون راڙيون ۽ جادوءَ جي ڪلن جون دانهون سخت ٿيڻ لڳيون هيبت جهاي نه سگهيو لاچار ٿي موٽي آيو انهيءَ ڪانپوءِ ٻيو وزير به ڪاڪ ۾ اندر ڪاهي آيو تنهن جو به ساڳيو حال ٿيو آخر ۾ راڻو

تيار ٿيو ۽ ڪاڪ ۾ ڪاهي ڳاڙهي پاڻي جي نهر ۾ پاڻ کي اڇليائين مگر نهر تمام ڪشادي نظر آيس شينهن جون گجگارون ۽ ڪلن جا آواز ٻڌائين مگر همت نه هاريائين نهر مان ترندو ويو ۽ ڪيسي مان هڪ سوپاري ڪڍي اڇلايائين جا ٻاهر وڃي پئي سو دل کي يقين ٿيس ته سڀ جادوءَ جو ڪارخانو آهي ۽ نهر جو ڳاڙهو پاڻي نه ٻوڙيندو تنهنڪري وڌيڪ خوف نه ڪريان سو اکيون بند ڪري سڌو انهي اڇلايل سوپاريءَ مان سمجهيائين ته پاڻيءَ جو وهڪرو ڏسڻ ۾ اچي ٿو پر پاڻي بيٺل ٿو ڀانئجي نيٺ ٿاقوڙا هڻندو ڪاڪ مان ٻاهر نڪتو ۽ باغ ۾ اندر پهتو ۽ ماڙيءَ جون ڏاڪڻيون بافي رهيس سو ڏٺيءَ کي ياد ڪندو ڏاڪڻ تان چڙهندو ويو ۽ ڏاڪڻ جا ڦيرا سمجهي ويو نيٺ وڃي مومل سان پلنگ تي ويٺو مومل گهڻائي ڏياءَ ڏيکاريس مگر هن جا راڻي سڀ اڻ ٻڌڻ جهڙا ڄاڻائين ۽ مومل مان گڏجي ويٺو.

(بيت)

قدرت جو ڪارخانو - ڪهڙو عجيب آهي
آخر ماي انهيءَ کي-جنهن جو نصيب آهي

پوءِ مومل به راڻي جي همت ڏسي کيس آفرين ڏيڻ لڳي ۽ چوڻ لڳي ته منهنجي زبان مان زور سان به بيت ٻاهر اچن ٿا.

(بيت)

کيترا آيا ڪاڪ تي - ڏٺن نہ مومل ماڻي
پر هٿ آئي تنهنجي - حسن جي راڻا راڻي
توسان هرڪو بهنجو - ازلي انگ لکيل
آئين ڪهڙي رت تون - جادو آهين سکيل

پوءِ پاڻ ۾ ويهي محبت ونديائون ۽ حال احوال ڏنائون ديدان ديدن ۾ اڙجي ويون قرب ۾ ڪڙجي ويون راڻو رات رهي صبوح جو موڪل جي مومل سان ڳالهہ ڪيائين ۽ بکو انجام ڏنائين تہ هفتي هفتي ايندو رهندس. ٻيو ڪڏهن نہ ٻچندس تہ هن ڪري خوشيءَ سان مومل موڪل ڏني مٿان رنج رکين راڻي سان سون توسان نہ ڦٽندس ضرور ناتو نباهيندس مومل ايهي ٿڌيون ڳالهيون ٻڌي ڪيس اجازت ڏنائين راڻي ڪان سنگتين پڇيو تہ ساري رات تو ڪٿي گذاري چيائيس تہ ڪاڪ جي ٻاهران رلي رلي پرهہ جو سانجهو هت موٽي آيو آهيان. هڪ شينهن جون گجگوڙيون ٻيو ڪلن جا آواز ٻون ڳاڙهو پاڻي سندس ساٿين کي اعتبار اچي ويو پوءِ عذر ڪوٽ ڏانهن واپس وريا ۽ جلد ئي اچي پهتا. راڻي خيال ڪيو تہ همير سومرو روزانو سونکي ڪچهريءَ ۾ حاضر ٿيڻ جو ڪم وٺندو آهي سو موڪل مشڪل سان ڏيندو ايهو ويچار ڪندي دل ۾ خيال آيس تہ هڪ اُٺ پلو خريد ڪريان جهڪو تمام پنڌ جو تکڙو

هجي ۽ اُن پهرن ۾ مومل وٽ پهچائي آخر اهڙو اُٺ مهري ورتائين جنهن ني چڙهي ايندو هو ۽ مومل سان ملي ويندو هو اهڙيءَ طرح ڇگو عرصو گذريو همير بادشاهه کي سندس شڪل ۽ خوشي ڏسي تورو شڪ ويٺو ۽ سمجهائين ته راڻو ضرور ڪنهن سان محبت ڪري ٿو ڇو ته خوشيءَ سان ڳالهائي ٿو ۽ کهلو کلي ٿو هن کان اڳ ڪيس مونجهارو هو هائي سندس منهن جو وار وار کلي ٿو بادشاهه راڻي کي ڪچهريءَ ۾ رهڻ جو حڪم ڏنو هائي راڻو ڇا ڪري ڪمس ڇيائين ته ڏينهن ۽ رات جو ڪچهريءَ ۾ حاضر رهندو ڪر نيٺ راڻي جو مومل ڏانهن وڃڻ جو وجهه ڊهي ويو هفتي ٻن کان پوءِ سندس حالت خراب ٿي وئي پورو ڳالهائي نه سگهي هڪ ڏينهن بادشاهه پڇيس ته راڻا سچ ٻڌاءِ تون ڪنهن جي محبت ۾ گرفتار ٿيو آهين باقي ٻي بيماري تو کي ڪانه نه. اهي راڻي کي سواءِ سچ ڳالهائڻ جي ٻيو ڪوبه رستو نظر نه آيو چيائين ته شڪار تي وڃڻ وقت مومل جي ماڙيءَ ڏانهن ويا سون ۽ مونسان سندس ملاقات ٿي بادشاهه کي سندس ڳالهه ٻڌائڻ سان مومل کي ڏسڻ جو ڏاڍو شوق پيدا ٿيو سو راڻي کي چيائين ته تو کي اهو ڏوهه ٿو ڏهن معاف ڪيو جڏهن منهن مومل جو سون کي به ڏيکارين، راڻو دل ۾ ڊڄي ويو ۽ ڪيس خيال ٿيس ته جيڪڏهن بادشاهه کي ڏيکاريان ۽ پاڻ ڏسڻ سان متان عاشق ٿي پوي ته پوءِ سنهنجون به به ويون ۽ ڇو به ... خوشيءَ بجاءِ روڄ ۽

ماتام نصيب ٿيندو راڻو وڏي غم ۾ اچي ويو ڪچهريءَ ۾ به بيمارن وانگر ويهندو هو نه ڳهڻو ڳالهائي نه ڪلي بادشاه وري چيس ته راڻا تون ڪهڙي ويچار ۾ اچي ويو آهن راڻي بادشاه کي ٻيو دفعو به سچ چئي ڏنو بادشاه چيو ته راڻا مومل ڏي تيار ٿيءُ تڏهن راڻي چيس ته بادشاه سلامت جيڪڏهن منهنجو نوڪر ٻئي موزسان هلندين ته مومل کي ڏسي سگهندين ٻيو ڪوبه نمونو نظر نه ٿو اچي آخر همير بادشاه ايها ڳالهه قبول ڪئي بادشاه سواريءَ لاءِ ٺ گهرايا راڻي کي به پاڻ سان همراه ڪري مومل جي ماڙي اچي پهتا راڻي چيو ته بادشاه سلامت توهان منهنجو سامان ٺورو ڪئي پنهان هليا اچو جڏهن متي ماڙيءَ تي آيا تڏهن راڻي سان ٻيو همراه ساڻ ڏسي مومل ڊپ ۾ آئي ۽ راڻي کان پڇيائين ته ٻيو هي توسان همراه جيڪو آهي سو ڪير آهي راڻي چيو ته منهنجو خاص نوڪر آهي مومل کي شڪ پيو ته صورت به راڻي کان وڌيڪ آهي ۽ ڳالهائڻ به مٺو اٿس راڻو ڪوڙ ٿو ڳالهائي مگر راڻي کي چئي نه سگهي بادشاه کي مومل جي سوهڻي صورت ۽ موهڻي مورت دل ۾ اندر ڏسڻ سان گهاءُ ڪري ڇڏيو ۽ ارمان ڪرڻ لڳو ته اهڙي نازنين منهنجي هٿ اچي ته ڏاڍو چڱو آخر مومل کان موڪلايو بادشاه ۽ راڻو ٻئي گڏجي عمر ڪوٽ پهتا. پهچڻ سان راڻي کي بادشاه قيد ۾ وجهڻ جو حڪم ڏنو راڻي کي هٿڪڙي هڻي هڪدم قيد ۾ وڌائون ست ڏينهن

اندر قيد ۾ رهيو هڪ ڏينهن سندس رفيق جيڪي وزير هوا تنکي راڻي لاءِ روح ۾ رحم جاڳيو ۽ بادشاه کي دربار ۾ عرض ڪيائون ته جهان پناه راڻي کان ڇا قصور ٿيو آهي ۽ ڪهڙو ڏوه ڪيو اٿس جو اڃا تائين قيد جي سزا پوڳي رهيو آهي. بادشاه مومل جي حقيقت پڌائي وزيرن چيو ته مومل جي شاديءَ لاءِ سوين سوداگر ۽ شهزادا آيا خزانو ڦرائي مري کپي ويا هنجو نصيب هو تنهنڪري انسان قدرت جو فيصلو قبول ڪري اسان به راڻي سان ويا هواسون مگر حاصل ڪجهه به نه ٿيو تنهنڪري کيس معافي ڏيو پوءِ ڪٿي نوڪري ۾ نه رکو مخلوقات ڇا چوندي ته هڪ عورت جي ساڙ ۽ حسد کان پنهنجي وزير کي قيد رکيو اٿس اهو بادشاهن مٿان داغ آهي بادشاه چيو ته سيائي هڪ پرولي اوهان کي ڏيندس جيڪڏهن راڻي انهيءَ جو جواب باصواب ڏنو ۽ ڳجهارت پوري پچي ويو ته کيس آزاد ڪندس صبوح جو وزير آيا بادشاه راڻي کي هڪ اکين جي ڏنل ڳجهارت ڏنائين ۽ چيائون ته راڻي هيءَ ڳجهارت نه پچي ته قيد جي بجاءِ کيس موت جي سزا ڏني ويندي اوها ڳجهارت هن طرح هئي. چنيءَ کي چمر ڪيئن آيو راڻي گهڻي فڪر ۽ خيال هلائڻ سان آڪاڻي ڏنل جو جواب پورو ڏنائين وزيرن کي چيائين ته بادشاه جنهن وقت صحبت ٿي ڪئي تنهن وقت ٻار رنوٽ کي ڪنڻ جي خيال سان تڪڙي آڻ سبب مٿي واري شال ڦاٽي پئي تنهن چنيءَ کي چمر آيو ايهو ڳجهارت پچڻ جو

جواب بادشاه کي بلڪل ٺيڪ نظر آيو ۽ دل سان لڳو
راڻي جي قابليت ۽ هوشياري ڏسي کيس قيد مان آزاد
ڪيائين ۽ گهڻو انعام ڏنائين ۽ پٽ ريشم پوشاڪ پهرائين
ننهن ڪانپوءِ راڻي مومل ڏانهن اچڻ شروع ڪيو مومل
پڇڻ لڳس ته راڻا وچ ۾ اچڻ وڃڻ تو بند ڪيو ڇا سبب
جواب ۾ چيائين ته سخت بيمار هوس هاڻي دير دير اچڻ
ٿيندو بادشاه موڪل بند ڪئي آهي مهيني پوري ٿيڻ ڪانپوءِ
روز سان ڇڏيندو آهي هڪ دفعي مومل ڏانهن اچڻ وقت
ڳاڙهو پاڻي ڪاڪ جو راڻي جي ڪپڙن کي لڳو هو
سندس گهر واريءَ کي شڪ پيو ته ضرور ڪنهن هنڌ خراب
ٿيو آهي ۽ ڏاري عورت سان ناتو لڳو اٿس سو پنهنجي
مهري ڪنيز سان ڇيڙ ڇاڙ ڪيائين ۽ مڙس مٿان چغلي
هنيائين ڳاڙها ٿيل ڪپڙا ڏيکاريائين سو ڪنيز نوڪرن
ني سخت ڏڦاءُ ڪيو ۽ پڇيو ته راڻي سان اٿ ڪاهي ڪهڙو
حت ويندو آهي ليٺ هڪ جت سچي ڪئي ته مومل جي
ماڙيءَ ۾ ڏانهن ويا هوا سون راڻي جي پيءُ اوهو اٿ مهري
کر ڪرائي ڇڏيو حڏهن راڻي جي وڃڻ جو خيال ٿيو
تڏهن انهيءَ جت کي سڏايائين مگر ڏپ کان نه آيو راڻو
لاچار ٿيو هڪ ڪاڙي بوڙهي جت ڇيس ته انهيءَ اٺ
مهريءَ جو پيو پاءُ آهي ۽ هاڻ ۾ تمام تکو آهي حڪم
ڪيو ته هاڻي خريد ڪري ڪاهي اچان ايها ڳالهه ٻڌي
اٺ سو بوڙهي جت کي ڪيڏي ڏنائين ناڻو اٺ اچي ويو پاڪرا

متس رکجي ويا راڻو تيار ٿيو ۽ اٺ تي سوار ٿيو اهڙيءَ طرح چوري اچڻو ويندو هو ۽ مومل جي به محبت ڏاڍي ٿيڻ لڳس هڪ ٻئي سان پيار ڪندا هوا ۽ صدقو ٿيندا هوا.

راڻي ۽ مومل جي جدائي

مومل جي ڀيڻ سومل کي ساڻ ٿيڻ لڳو ۽ ماڻڻ سان مومل ۽ راڻي جو سمورو احوال ڪيائين اهي به سومل جي صلاح ۾ اچي ويا ۽ سومل کي چيائون ته اهڙي ڪا تجويز ڪاه جو مومل کان راڻو بيزار ٿي وڃي ۽ اچڻ وڃڻ بند ڪري ڇڏي سومل راڻي جي اچڻ واري رات جو مرداني پوشاڪ پائي مومل سان گڏجي پلنگ تي آرامي ٿي سومل کي سندس چالاڪيءَ جو پتو ڪونه پيو ۽ راڻو جڏهن اچي ويو مومل سان گڏ ڏاڍو مڙس سمهندو ڏسي هڪ نشاني منڊي رکي هليو ويو ۽ وڃڻ وقت واٽ تي هڪ ٻئي ماڻهو ڏٺائين جنهن چيس ته راڻا رات جو واپس ٿو وڃين خير ته آهي مومل سان هاڻي ناتو ڇڏي ڏنو اٿئي ڇا؟ راڻي کي سخت غصو چڙهيل هو تنهنڪري ماٺ رهيو جواب ڪونه ڏنائين هن شخص وري ڪلي چيس ته هڪ دنيا ٻي عورت ڪڏهن ته هجي ڪڏهن منهنجي انهن تي ڀروسو نه ڪجي سياڻا پهاڪو ڏئي ويا آهن ته رن ران سان زر جان سان اهي الفاظ ٻڌي ڪيس وڌيڪ ويساه ويهجي ويو ۽ دل ۾ چيائين ته سومل جي ڳالهه ماڻهن ۾ به مشهور ٿي وئي آهي. آخر ڪيترا ڏينهن راڻو نه آيو. سومل تمام غم ۾

گذاريندي هئي. جڏهن ڏينهن گهڻيندي ۽ جدائيءَ ۾ روئندي اچي اهڙو حال ٿيس جو صورت گهٽجي ويس ۽ رنگ مٽجي ويس آخر لاچار ٿي فقيرن واري پوشاڪ پائي عمرڪوٽ جا پتا پار پڇائي اچي راڻي سان ملي ۽ راڻي وٽ رهڻ لڳي هئي گڏ رهنداهوا ۽ مجلس ڪندا هوا. هڪڙي ڏينهن چوپڙ راند تي ڪهڙون راند ڪندي سومل جي ٻانهن تان چولو هٽ لهي پيو ۽ هڪ ٻانهن مٿان نشان ڏسي ورتو ۽ پڪيءَ طرح پڪين ٿيس تہ سومل آهي سو هڪدم ٽپو ڏئي ڪڙو ٿيو منهن ڦيرائي هليو ويو سومل گهڻو پشيمان ٿيس ۽ روئي چوڻ لڳس تہ راڻا انهيءَ ڪاوڙ ڪرڻ ۽ رسڻ جو سبب ڇاهي تہ مونکان ڪهڙو قصور ٿيا ڏوہ ٿيو آهي مگر راڻي ڪوبہ جواب ڪونہ ڏنو سومل لاچارٿي چوڻ لڳس تہ راڻا مون ڪيتري تڪليف ۽ ڪشالا ڪري فقيراڻا ڪپڙا پائي اچي تو وٽ پهتي آهيان.

✶سومل جو راڻي ڪي خط✶

رسڻ ڇڏي ڏي ــ مونسان پريت راڻا
آهن حال منهجا ــ ڪهڙا ٿيا نماڻا
١ــ هلي آءُ تہ پرچون ــ ذرا ڏيان ڏر تون
ڪارو ڪونہ ڪر تون ــ آءٌ ڪجهہ نہ ڄاڻا
٢ــ هائي دم نہ رهندس ــ وڃي ڏاکهہ چڙهندس
اکيون سان نہ ڏسندس ــ هي تنهنجا وڏاڻا
٣ــ نہ اکهہ چاڻ چاتم ــ جڏهن نينهن لاتم

هاڻي نيث پاتم - هي ڪپڙا پراڻا
- بدر ٿس چوان ٿي - وڃڻ سان سران ٿي
پنهنجا پاڻ ڏسان ٿي - مرڻ جا او راڻا

پوءِ مومل چيو راڻا تون ٿو پرديز ۽ مون کي نفرت سان ڏسين ٿو تہ مون بہ هاڻي هن دنيا ۾ جيئري نہ رهندس ۽ وڃي سا ڪاٺين جو وڏو انبار گڏ ڪرائي ۽ ڏاڍو ٺهرائي پاڻ کي بلهءِ جيئرو جلائيندس. مومل موڪلائڻ وقت راڻي کي چيو تہ هاڻي خداحافظ هيءُ موڪلائي ۽ هڪ ٻئي سان ڳالهائڻ جيڪو ٿيو سو ٿيو هن ڪنهن جيئرو رهڻ مون لاءِ جنجال آهي پوءِ مومل سڌو پنهنجي ماڳ تي پهچڻ سان هڪ ڪاٺين جو وڏو آڙاهہ تيار ڪرائي انهيءَ کي بلهءِ ڏيارپائيندس راڻي کي سنڌس موڪلائڻ ڪان پوءِ دل ۾ خوف ڏاڍو اچي ويٺو ۽ دپ جاڳيو سمجهيائين تہ مومل جو خراب هوش ٿي پيو آهي تنهنڪري ضرور ڏاڍو ٿي چڙهندي سو پنيان سندس آيو مگر پهچي نہ سگهيو ڏاڍو تيار تي چڪو مومل بہ مٿس چڙهي رهي هئي راڻو سخت ٻوڙندو آيو مومل کي گهڻيون دانهون ڪيائين مگر مومل هيٺ نہ لٿي ۽ راڻي کي هي جواب ڏنائين.

* مومل جو راڻي کي ڏوهيڙو *

راڻا منهنجي اچڻ جو - تو ڪونہ ڪيو ويچار
ڪوڙين ڳالهين تي ڪئي - تو آندو اعتبار
جاچين ها سچ ڪوڙ کي - پوءِ ڏٺن ها پسل بزار

سالڪ سمجهي ڪيڏندا - آهن الي سان وار
هڪ اڇايئه پاڻ ڪي - پيو مونکي مفت خوار
اٿين جڏهن ڏاگهه تي - چڙهي تيس تمار
لهندس هرگز ڪنڪي - گهر موٽن آهه مهار
هٿي بيوس ٿي لاچار - اٿم مرڻو "بدر" چئي

پوء جواب راڻي مومل کي هن طرح ڏنو

مومل تنهنجي هن حال جي - اڄ پئي ڪونه خبر
اندو ٿيس عقل کان - ڪيم ڪونه نظر
نڪي جاچيم ڳالهه ڪي - نڪي زير زبر
تنهنجو آيهو حال ڪيو - منهنجي رکيو ڏمر
مون به جلان ٿو توسان - پل نٿي ڪٽو قبر
ايها پيچا اکيان "بدر" - ٿيندي آخر تن کان

مومل پنهنجي حياتيء تان هٿ کڻي پوء ڏاگهه تي چڙهي تمار ٿي رهي هئي. انهيء لاءِ ته سهيايون طعنا ۽ مهڻا ڏيندييون تنهن ڪري پاڻ کي سچي ستي ثابت ڪرڻ لاء ناه پر جلڻ قبول ڪيائين مگر راڻي جو چوڻ پڌو اٿ پڌو ڪيائين اکيون بند ڪري ڏاگهه پر ٽپو ڏنائين ٿوريء دير اندر جلي وئي. راڻي جو ايهو حال اکين سان ڏٺو تنهنکي پورو يقين ٿيو ته مومل جو ڪم ڏوه يا قصور نه هو سڀ منهنجي غلطي هئي اسوس صد افسوس مومل تون بيشڪ حق تي آهين ايئن چئي روئي ڏنائين پوء پاڻ کي به جيئرو رهڻ مناسب نظر نه آيس پوء

شمع کي جلندو ڏسي پروانو به جلي وڃو ۽ ڇڏي دارالبقا ڏي نڪري ويا ھي فاني جھان ڇڏي ويا سندن وفات تي مصنف شعر چيو آھي جو نھايت درد ناڪ ۽ دل جو جذبو آڻيندڙ آھي.

(شعر)

شمع جلي پروانو آيو – ويو جلي – ويو جلي
مومل راڻو ٻئي جاپا – وٺي خاڪ رلي – خاڪ رلي

١ – سچي پريت جو سبق سکيا سي
ٻئيان ھڪ ٻئي – ڏاڍو چڙھيا سي
درد جا دفتر سندن پڙھيا سي
ھرھنڌ ايھا ڳالھ ھلي – ڳالھ ھلي

٢ – قلم قضا جو انگ وھايو
اوھو سڀن کي آڌو آيو
پورو ٿيو ربانـي رايو
ڪونھي ڪائي ڪابہ ڳلي – ڪابہ ڳلي

٣ – بدر ٿيا ڪن ساڻ وڇوڙا
ڪي ملي ٿيا محبوب سان جوڙا
ڪن روئي روئي وھايا ڳوڙھا
حال حقيقت ڪجھہ نہ سلي – ڪجھہ نہ سلي

حمد باري تعاليٰ (ڀِھريون)

اول صفت رب پاڪ جي – جو خالق خلقنھار
روزي رسائي سڀ کي – جڳ جو پالنھار

سندس هزارين نعمتون - ڪو نهي ڪوبہ شمار
انــدازو مخـلوق جو - ارڙهـن آهہ هزار
جيئن وٽيس نيئن ڪري - هلي سندس اختيار
نہ ڪو انهيءَ جو وزير آ - نہ ڪو صلاحڪار
مالڪ ساري ملڪ جو - مٿس دارو مدار
پيدا پهريان ڪيو ڏاڍي - نور نبي نروار
مير محـمـد مصطفيٰ - اڙٻـن جـو آڌار
ظاهر جنهن جي نور مان - جڙيو سڀ جنسار
پلا سندس اصحاب سڀ - خاصا چارئي يار
جن ڏنو مدني اوهي - پلا چوان لک ڀار
جن فدا ڪيو گهر ٻار - سي بدر سائين سرجا

ابيات (ٻيو)

شروعات مومل ۽ راڻو

نالي راجا نند ٿي - آ گذريو هڪ انسان
هو گهڻو خزانو تنهنکي - گهڻا نوڪر ۽ دربان
سو رکندو هو درياءَ ۾ - ڌ ٿي نہ جيئن نقصان
ڏند هڪ خنزير جو - مٿ اهڙو ڪمائين جوان
جنهن سان ٻاڻي ٻري ٿي - رهي سڪل صفا ميدان
چوريءَ وبندو هو ڪڏي - انهن ڪندو هو گذران
ڳالهہ انهيءَ جو ڪنهنکي ٻہ نڪو پتو يا نشـان
نڪي انهيءَ طرف ڏي - ڪنهن جو رهيو ڌيان
دل ۾ ٿيندو خوش هو - ۽ ناز ڪندو نازان

عقل حيرت ۾ حيران ـ بدر ٻڌي اهڙا واقعا.

بيت (ڏيرن)

نياڻيون راجا نند کي ـ هوريون نئو ڄايون
سهڻيون صورت ۾ سڀئي ـ ٻه سرس سوايون
ٻر مومل سومل سان سڀئي ـ ڪليون تي جايون
ڏهه ڏهه پيرا ڏينهن ۾ ـ گهور وڄن دايون
ٻاڙي جون هر هر اچي ـ ڏيل لڳن واڌايون
ڏسڻ سان اکيون سندن ـ گهور وڃن گهايون
طاقت ڪنهن کي ڪو نجو ـ ڏسن منهن ۾ چٽايون
ماڻهن ٻنهجي دل ۾ ٿي ـ سي پريون تي پاليون
ڏسڻ وارڻون تي وڃون ـ هوش ڪسايون
ٻدر ٻنهنجون ٻرايون ـ اچن هردم ڏسڻ لئي

بيت (چوڏرن)

هڪ ڏينهن راجانند ويو ـ ٻاهر ڪرڻ سير
ڏند مومل کي اچي ـ اوهو فقير گهريو خير
درويشن وارو انهيءَ ـ گيڙو ٻڌايو پير
ٻيلو مومل سامهون ـ ٻير تي چاڙهي پير
ٻيو ڪپي ڪجهه ڪينڪي ـ توڙي ناڏو سلي ٻير
ڇهائين مومل خير ۾ ـ نوڪي جهليندو ڪير
ٻيءَ نه تنهنجو دل جو ـ آهي بلڪل شير
نون آئي ستان خير ۾ ـ من ۾ ڪوئي قهر
هڪ ملڪ آ منهنجو ٻري ـ ٤ شهر بيڪانير

ڪر ۽ سوملُ ديرَ ـ ڏي ڏند سائل ڪي ڪٽي

بيت (مضمون)

ڏٺي چڏيو ڏند اوهو ـ سومل ناهه ڏٺي

فقير خوشيءَ سان ويو ـ ڪڏندو نيٺ ڪٽي

سچو شاهوڪار ٿيو ـ ايٽن قضا ٻٽي

پر سومل حي ٻني اچي ـ ڦقڙن منجهه ڦٽي

ڏڪٽي ٻس بت ۾ ـ ايڏي سخت گهٽي

جو لحظي منجهه لهي وٺي ـ وٻس ساس چٽي

سومل دل سان هڪڙي ـ اهڙي ڳالهه ڳٽي

سومل ڪي بلڪل اوها ـ وٺي اندر منجهه وٺي

چٽو سومل ڏند واپس وٺي ـ ايندي جادو هٽي

پدر پلو ڪندو ڏلي ـ ٿري شامت ويندي ٿو مٿان

بيت (چهون)

راجا ننڊ ٻه سوٽيو ـ ڪري سفر

ڏند ساڳي هنڌ رکيل ـ آيس ڪونہ نظر

سومل سان ڪولڻ لڳو ـ ايهو خاص ذڪر

سومل چيو سون ڏنو ـ آيو سائل وقت فجر

چپائين ايهو ڏند ڏي ـ نالي تنهن ڏاڙ

پڌڻ سان وٺي وٻس ـ دل ڪي سخت ڏڪر

اکين اکيان آبس هلي ـ اونده مثل ڪڪر

چوڻ لڳو سون سندو ـ ٿيندو ڪهڙو گذر

ويو خزانو سڀ هليو ـ رهيو ڪونہ ٿر

مومل گهر پدر - ڪري منهنجو تو چڏيو

بيت (ستون)

سومل مومل سان ڪيو ڳجهو هيءَ احوال
هاڻي هن طرح سان - ڪٿو ڪريون مال
ڪوتايون هڪ نهر ڪي - جنهن جو جبر وهايون جال
پاڻيءَ جو جادوءَ سان - مون رنگ ڪندس لعل
تنهنجي شاديءَ جو وجهون - ظاهر ايهو سوال
لنگهي اچي سو ڪاڪ مان - جنهنڪي شاديءَ آ خيال
نہ تہ خزانو گڏ نيئي - آ مشڪل گهڻو محال
سومل جي هن ڳالهہ ڪي - ڪيو مومل نيٺ بحال
سومل ڏنو مومل کي - ڏاهي عجب مثال
سمجهي قرب ڪمال - بدر هلي انهيءَ سمجهہ ۾

بيت (اٺون)

ڪاريگر اچي ويا - پهريان ڏاهي ڪاڪ انهن
چولين پيو پاڻي ڏئي - ڪن وڏا ڪڙڪن
ڪاڪ اندران باغ ٿيو - خوشبوءِ ڪئي گلن
ڇيتا چار شينهن وڏا ڏاهيا استادن
جادوءَ جي سي زور سان - راڙيون ڏاڍيون ڪن
چڻن ڪندن ڪان باغ جي - بيهاريائون تن
هڪل هڏي تن جو - دهليا جوان وڃن
ڪليون نهيون ڪيتريون - چرپر سان چلن
ڏسي هيبت ڪاڪ جي - ويجها ڪوند اچن

پاسا وڻي وڃن - بدر آخر ڪاڪ جا

بيت (ناڻون)

باغ اندر محلات وڻي - ٿهي عجب تي تيار
ڏريون دروازا ڪهڻا - چو طرفا سي چوڌار
رنگ ديوارن مٿان - سهڻا نقش نگار
سرون ڪاسيءَ جون لڳيون - تنهن ۾ لڪ عزار
شيشا بلوري درن ۾ - سنگ مرمر ساڻ قطار
طبقا طبقن جي مٿان - ڪيئي اڪيچار
پلنگ مٿان مومل هئي - ويٺل ساڻ خمار
ڳهه ڳهڻا سون جا - جڙيل جلويدار
بينسر بولو نٿ جان پيا - پٺيهه لڪنا هار
ڪپڙا ريشم پٽ جا - زر بفت زريدار
سرس ڪيا سينگار - "بدر" مومل ڪيترا

بيت (ڏهون)

ڏسڻ هزارين آيا - مڙي مومل جي محلات
سندس حسن جي سڀ ڪي - ڏاڍي وائي وات
شاديءَ جي ڪي خيال - ڳنڍ ٿيا پاڻئون پات
مومل شل مونکي ملي - ايها رکيو تات
هوش هليو ويو تن جو - ٻي نه وڻي ڪا ٻات
نڪي ڏسن ڏينهن کي - نڪا ڏسن رات
مومل او مومل ايها لونءِ لونءِ اندر لات
نوڪي صورت جي ڏني - آهي ذاتر ذات

ڳالهہ ماري آ ڇڏيو - حسن تنهنجي ذات
تني قسمت جي پريات - هيءَ رات وهلي "بدر" چوي

بيت (ٻارهون)

جادو ۾ هوشيار ٿي - پيڻ سندس سومل
جنتر منتر ڪيترا - هئي خوب پڙهيل
نهرائي تنهن ڪاڪ ۾ - امڙي انهيءَ ڪل
ٻاٽي جنهن جي هلق سان - ڏاڍي ڏني اچل
لعل سندس رنگ هو - ڳاڙهو رت مثل
گجگارون شينهن سنديون - هيبت سان هڪل
ڪامڻ ڪيا ڪيترا - ڳجها ڦند فڪل
سَو ڏه ڏاڪا ڏاڪڻ ۾ - منجهان ٺام ٺهيل
ڦرندا وتن تنهن اندر - امڙي رمز رکيل
نہ هو ٺرو ڪُهتيل - هنر جو ڪو "بدر" چئي

بيت (ٻارهون)

ڪئي خزانا ڪيترا - سوداگر سي آيا
سومل جي شاديءَ سندا - ڪري ويچار سعيہ
کي ٻاٽيءَ ڳاڙهي ۾ ٻڏا - کي ڪلن گوايہ
ٻهچي سکهي ڪينڪي - تن ناتا وڃايا
هٿ سومل سا ڪني - ڪئي مڙني جي مايا
انهيءَ طريقي سان روپيا - تنهن لکها ڪمايا
سڀ جون اهڙون خاڪ ۾ - سڀ خرچ اجايا
ويڙا ڇڏي آخر مري - سي کهوٽ اجل کهايہ

نهر ڏيئي لهر سڀ - ني ڪنڌيءَ اڇلايا
"بدر" سڀ ڪي سر آيا - او لکيا روز ازل جا

بيت (تيرهون)

ماڻي عمر ڪوٽ جو - ڪريان نقل نظر
حاڪم ٿي آ گذريو - نالي نرهمير
سڏائي سو سومرو - پنهنجي ذات امير
سوالي سندس در تي اچي پير فقير
ڪري سڏائين فيصلا - تڻ جا وڏو وير
ڪو فريادي ڪو ڏوهي - ڪو شاهد ڪو مشير
راڻي نالي تنهن وٽ هو - رهندو وڏو وزير
پيو ڏونر پتي ذات جو - رهندڙ طرف ملهير
ٽيون تماچاڻي قوم - نالي سنهڙو دل گير
بي چاڻي خبير - "بدر" ڳجهي ڳالهه جي

بيت (چوڏهون)

سامي چيو ڪن ڏئي - هڏو تني مذڪور
ٿو اڪ ناڻو مون وٽ هو - هڪ تجوڙي پر نور
نالو منهنجو هو وڏو - ملڪن ۾ مشهور
چنيهه ڪروڙ لشڪر هو - شاهي جيئن دستور
بيلي پانها ڪمترا - حڪم جا مجبور
شاهي چڏي ڏک ڏاکڻا - ڪيم توڙي منظور
پرچيم ملندي مونکي - مومل نيٺ ضرور
دلاسا ڏيندي ڏيندي - ڪيائين ڪيس ڪلور

ناهي لائق شاديءَ جي - آهين ڪراڙو جهور
هائي ٿيءَ اکين کان دور - جلد جهپور "بدر" چئي

بيت (پندرهون)

پڌي حقيقت ساميءَ جي - تن کي باه پري
صلاح ٿئي ڪن پاڻ ۾ - ڦيري وري وري
هاڻي ملڻ محال آ - اوهان حور پري
بارهل ڪئي جي بجا - ٿي وئي ڳنڍ ڳري
کهڙي اٽڪل سان ٿئي - مشڪل ايها ڏري
ڪيئي آيا ڪاڪ تي - ويا سڀ مفت مري
اڄ تائين ويو ڪاڪ سان - ٻيءَ پر ڪونه تري
نڪي پڌائي ڪوبه ٿو - ايها خمر ڪري
هڪل هيبت کي ڏسي - ٿو بوي ڏٻل ڏري
"بدر" ڪونه ٽري - جا لکيل لوح قلم جي

بيت (سورهون)

رهيا ويجها ڪاڪ جي - ويهي گهڙي گذاري
چوري سنهڙي ڏونر کان - ڪئي رائي تياري
گهرو ندر ڪاڪ ۾ - لڙهي ٿيو جاري
تنهنکي پائيءَ جي وٺي - خمر سڄي ساري
ڪيڏي هڪ ڪهسي منجهان - پوه اچلي سوپاري
سڌو انهيءَ طرف ٿيو - ٿيس خاطر هيڪاري
ڏئيءَ جي درگاه ۾ - اڳو ڪرڻ نيزاري
چوڻ ٿيو جادوءَ منجهان - ڪر پار مونکي هڪواري

ڏسان اکين سان وڃي - سومل سوچاري
نر ڏسي نازي - "بدر" شڪرانو ڪيو

بيت (سترهون)

ملنهي سومل جي ابها - وٺي ڳالهه هڏائي
صورت سندس سوهڻي - سج چنڊ کي شرمائي
ڪٿي اکيون سا ڀٽي - ڏسي ڪنهن ڏي چتائي
تہ ڪير انهيءَ ڏي سگهي - ڪو سامهون واجهائي
سندس حشمت ڪان اڳوان - ڪهڙو ڳالهائي
ڏسڻ سان دليون وڃهي - گهور ڪري گهائي
نہ چڱان نصيب سا - اهي ڪنهنکي الائي
نتي هيٺ سازيءَ ڪان نهي - ڪو پير جتيءَ پائي
پر آه زمانو لا بچ جو - جنڪو ڪاٿي سو ڳائي
"بدر" رنا پرچائي - جنڏي مارا سنت ۾

بيت (اٺارهون)

مانهي وڃي وين - وبتر هوش هوس
پوءِ صلاح ڪياٿون پاڻ ۾ - تہ ڪرڻو آهي وس
ساميءَ رستي ۾ ڏنو - ڏاهي جنهکي ڏس
پورو آهي سو سيٺي - اچا ذرو سرس
پر هٿي سر جو ڪرڻو - ڪونهي ڪنڌهن ترس
سواءِ سومل ملڻ جي - ڪونہ ڪنداسين بس
ڏونر سنهڙو جوش ڪان - ڪارا ٿي ويا مس
ڳالهہ ايهائي وات ۾ - ايهو رکيو بحث

لنگھڻو انھيءَ ڪاڪ مان - آھي سخت عبث

بيت (اوڏيھون)

پاڻھي ميٽ نيل ڪٿي - آئي لنھيءَ دم
تڙ ڪري تازا ٿيو - ڀهريان ايهو ڪم
لاھيو مر متي صفا ڪيو - هلڪو جان جسم
لول اسانجي آ ايھا - مقرر رڄ رسم
هلو خوشيءَ سان ٿئي - لاهي گوندر غم
متان آڻيو دل ۾ - ڪوئي شڪ شرم
مومل آهي اندر جي - بلڪل گهڻي نرم
چواڻس مهمانن سندي - ٿئي متاڻ دل گرم
هاڻي ڪري "بدر" ڪرم - هليا هلو هن حوض ني

بيت (ويهون)

وهنجي هڪدم حوض تان - ڪپڙا پنهنجا پائي
چون لڳا پاڻ ۾ - ڇا ڏهندو الائي
پاڻھي هٿ مومل مڪو - هيءَ نيايو ڇوائي
نہ ڦورو هي سٽ سندو - ڏيو جلد چڏائي
قابل هنر ۾ ڪهڙو - ڏسون اول آزمائي
راڻي سٽ ۾ اڏ ڪري - چڏيو موڙو بنائي
وڏو ڪچيءَ ۾ گهوڙي جي - ايهو ناه نهائي
دل ڪي پاڻهيءَ جي وڏو - ننهن جوان جلائي
هلي راڻي جي هتان - اوهو ڦوري ڦرائي
"بدر" نيڻ نمائي - وٺي هلي محلات ڏي

بيت (ايڪيهون)

وڃي مومل سان ايها - تنهن ڳالهه سموري ڪئي
ٻڌي ساري قصي کي - ٿي صفا ماٺ وئي
ڦورو آهر تن کي - هن نموني ڏئي
رائي وڌي ٻه اڌ ڪيو - چپ هوا هو هئي
ٻنيان وينا ڪلن ٻيا - پاڻ ٻه ساڳيا لئي
ٻانهي ايها ڳالهه جڏهن - پوري ڪئي سيئي
مومل ڏاڍي خيال ۾ - اچي سخت هئي
ڇهائمن چڱي تن جي - ٿيندي ٻار بتئي
ڇڏيو ڪنهن کي ڪهڙي - لائو هجي ٻيا لئي
جهڪا جٿ پنجي - تن سان ڪر تون ”بدر“ چئي

بيت (ٻاويهون)

ٻانهي ٿوري دير سان - ڪئي طعام عجب آئي
رائي، ڇيو ڪائي نه ڪو - ٿئي پهريان داجائي
هڪ ماني ڪتي کي ڪئي - ڪڍي رائي اڇلائي
ڇپائمن وٺي آ ايها - اڳ اول لائي
ڪتو مري سو ويو - جيڪو ماني ويو کائي
طعام سڀ هاري رکيا - ڪري ٿانو صفائي
ٻر نه ٻانهي کي ايها - تنهن ڳالهه ٻڌائي
سڀ حقيقت دل ۾ - انهن ٻنهنجي ڇپائي
زهر ڏيندي هئي ڪاڏي ۾ - ڪري سخت دغائي
ٻر ٿيو فضل خدائي - جو بچي وياسي ”بدر“ چئي

بيت (ٽيوڻهون)

ڀانهي ڏاون جا اچي - ڪيائين ڪاڻ جا سعيا
وڻيا خوش ٿئي چٽا - تنهنکي نظر آيا
مولي مومل کي وڃي - سڀ ڀانهيءَ ٻڌايا
آهن اڳ ڪان سي اڳرا - اڃا سرس سوايا
تو ڇيو ويندا مري - پر باريءَ بچايا
مومل ناٿان ڪيترا - تو لکين ڪمايا
هاڻي وڌيڪ نه ڪر تون - ايهي خون اجايا
هئي ڪانپوه ڪهڙي ايها - ڪم ڏيندي مايا
جنهن جي خاطر تو سوين - گهوٽ گهٽا گهايا
"بدر" پنهنجا پرايا - ونندي حق حضور ۾

بيت (چووٽهون)

ٻڌهن مومل ٻانهيءَ سان ڪئي قيل مقال
نه هي ٿئي ظاهر ڪندا - منهنجا سڀ افعال
سياڻا هوا سمجهي ويا - سيئي تال ٻخال
انهيءَ نموني ڪيترا - مهڙيم مڏيون مال
هاڻي ڏٺوءَ جي در تي - ايهي ڪريان تي سوال
نه ڏوبهه آهي منهنجي - تون پردو ڍڪيندين شال
هن ڪانپوه لاهي ڇڏيم - دل جا خام خيال
تون ڪندين هن ٻچڙي تي - پنهنجون پلايون
روئي پنهنجي اکين مان - ٿي جر وهايان جال
ڪري هيٺا پنهنجا حال - بخشايان ٿي بدر چئي

بيت (پنجويھون)

پوءِ ٻانهيءَ هٿ سومل سڪو - هيءُ پيغام هوائي
تہ لوماڻ مان هڪ هڪ تي - اچي منهن سان ڪُرلائي
تنهنجو لول سنھڙو - سڪھو پير جتيءَ پائي
ٻانهي جيس ڪڍ هليو - تنهن کي پولائي
ڏاڪڻ اندر وٺي هلي - جلدي ڪسائي
سنھڙي ڏٺو لوڌه اندر توڙي واجهائي
سڌ ڪمائين ٻانهي کي - پوڪٿون پاڙائي
ٻر لنهيءَ جو ڪمر نو - ڪو ٻڌائي
ڪمنڻ ڪري ڪلاڏي وڃي - پيو جوش ڪها ڪلٽي
آخر جند ڇڏائي - هيٺ لٿو سو ٻڌر چئي

بيت (چويھون)

هيٺ لٿو سنھڙو - ڏاڪا ڏني سوڙها
لنڻ وڪر تنهن هتيا - توڙي ناڦوڙا
دلتھون ڪمائين ڪمترپون - ڪهوڙا ڙي ڪهوڙا
پرشيان تي ويٺا - ڪنن ڪان پوڙا
ڏک لڳس تي پيس - جان سڄي روڙا
لکو حساب ڪتاب هو - نڪي رهيا ڪوڙا
ڇماڻين سومل تمامي - ڇگا تو سان جوڙا
ملي ڪلٽي تڪا توڙا - سونٿون ساکي جاه ڏي

بيت (ستاويھون)

سولي سنگت سان امي - اھو حال سڄو تنهن ڪيو

اونده ڏاڍي سخت هئي - هنو ڪوبه نه هئو
هڪ ڏاڪا سوڙها پيا وڪڙ - تيون ڪلن جو ڏڏڪو
وچان اولهه طرف ڏي - ته اوپر آهيان وهو
پاهي گسائي ونى هلي - پوءِ هوش خراب ٿيو
راڪا ڪجهه ڪيترا - پر سڌ نه ڪوبه ملهو
ڏکن ساري جان جو - سارو ساس چلهو
هيٺ ڪان سون پان کي - هيٺ ڪئي اچلهو
ڪانهڊو ايش ڏڪ گهٽا - آهيان نڌهن رستو
هاڻي سکهو ڪريو - ته موٽون ملڪ پنهنجا چئي
بيت (اڻاويهون)
سهڙو جڏهن بيرو ڪري - پنهنجو رهو بيان
ڏولر هڪدم نوار ٿي - سو بيٺو پهلوان
چوڻ لڳو سهڙو - سخت آهي ارمان
پر لاهي هلون دل جو رهيل غير گمان
من به مسڪين ٿيان - ٿئي مولا مهربان
ڪهڙي ڪريون ڪاڏي وڃون - آهيون حيرت ۾ حيران
يا هلون پنهنجي ملڪ تي - يا ڇڏي ويهون ايمان
چو اچائي پيا ڪريون - هت غمن ۾ ڪنران
يا ويٺو اچي وجود ۾ - آهي اچ شيطان
راضي آ رحمان - چڱن ڪمن ۾ بدر چئي
بيت (اوڻٽيهون)
پوءِ ڏولر ڏڪندي ٿيو ڪڙو - ڪلي هٿ ۾ ڪنري

گڏ ٻانهيءَ سان وڃي - پنهنجي سرت رکي ساري
ٿر ڪان نڪري وڃي - متان هلي ناري
پوءِ ڪل چري ڪوڙڪا ٿيا - چو طرفا چوڌاري
ٽا ٽڪ ٽڪاءُ ٿي - ٻيا ڏڏڪا هوڪاري
ٻانهي وٺي ڳم صفا - تورڙي ڪيائين هوشياري
هڪل هيبت ڪي ڏسي - ٿيس من کي مونجهاري
دل دهلجي ويس - ڇيائين توبهه ۽ زاري
در ڏليءَ جي سخت ڪئي - تنهن تورڙت نمزاري
ڪيس سائين ستاري - جو بدر سنگت سان مڏو

بيت (اٺون)

(راڻي جي تياري ڪرڻ ۽ درگاهه موليٰ جي عرض ڪرڻ)

اتيو راڻو ڏاڍي جوش سان - ڳوڙهو ٿي ويو لعل
توڙي سنگن سڀ ڪيس - ڏکيو اچي احوال
ته به ڇيائين سائون - توکي آهي ايهو سوال
رکج لڄ شرم جي تون پت سنهنجي لڄ پال
مومل ملي موليٰ موکي - نڪي گهڻا مڏيون سال
تون ڪو پنهنجو ڪرم ڪر - تون ٻلايون پال
اسان عاجز بچڙا - ڪندا اسان جا حال
تنهنجي مدد ڪانسواءِ - ويندا گذري سال
ٻاڏايان ٿو در تنهنجي - تون قبوليندي شال
ٿوي بوري هيءَ شل لال - ماڻيان مومل ”بدر“ چئي

بيت (ايڪٽيهون)

(راڻي جو ڪاڪ ۾ وڃڻ ۽ ڪناري پهچڻ)

رالو گهربو ڪاڪ ۾ - ڪيو ڪڙڪو وڻي ڪنن
ڪان سندا آواز ٿيا - وڏي دهشت ساڻ هلن
شينهن ڦاڙيا وات وڻي - گجگوڙ گروڙيون ڪن
سانگر مڇ ڪيترا هيا واڳون ڏار اچن
ڪڇون ڪميڻ لڏڙا گهڻا - مسر وات وڃهن
بون ڀاڄيون وڃڻ لئي - صفا ڪوڙ ڇڏن
ڏيڏر ٻان ٻان ڪن وڻي - ڪاٿي متو وڃن
نانگ ڪارڻهر ڪير اچي - ڦوڪان ڏار ڏين
سون بلائون ڪاڪ ۾ - لڙهنديون خوب وتن
سو ڪجي نه کائنتو سندن - سڀ پاڻيءَ منجهه ترن
سودي سوائو هو گهٽو - ڪيو خيال نه ڪوبه متن
جهن کي پارچون - پهتو تنهن جاءِ "بدر" چئي

بيت (ٻٽيهون)

(راڻي جو ڏاڪڻ مان لنگهڻ ۽ محلات ستان پهچڻ)

لنگهڻ ڏاڪڻ نان شروع - نيٺ ڪيو راڻي
وڪڙ ڏاڪڻ جا ويو - سالڪ سچالي
هي ڦيرو هن طرح آ - ويو ڦيرن کي جالي
اهڙي نموني ئي چڙهيو - ڪنهن ڏسيو اتي سيالي
قابل ۽ هوشيار هو - نند ٻڻ ساماڻي
سمجهان تو منزل اچي - ئي وڃهي آ هالي
پهچايو پرور اتر - ريءَ روڪڙ ۽ ناڻي

پوءِ چانور ڪني ڏار ڪيان - ريءَ ڳيچن ئو چاڙي
ساڙيءَ مٿي سولي چڙهي - تنهنجي قدرت اماڻي
"بدر" سومل کي ماڻي - وچي چڙهيو پلنگ تي
بيت (ٽيٽهون)
(راڻي جو سومل سان ملڻ ۽ ٻاڻ ۾ ڳالهائڻ)
سومل راڻي کي ڏسي - ڪو سخت مٿس ڏٺاءِ
ويهه هيٺ فراش تي - پلنگ مٿي نه آءِ
ڪاڏو ملي ٿو توکي - ڀوربان اوهو ڪاءِ
پوءِ حال ٻڌي تنهنجو - دل ٿئي سچو نهراءِ
راڻي چيو ڪاڄ سان ڪهڙو آ پرچاءِ
ڀوربان پيو ٻاڻ کي - سارو سڌ سماءِ
تهاءِ جو اوهو ڳهنو - اهي اندر ڳهاءِ
هاڻي اوريون اور ڪا - ڪريون بات بناءِ
قدرت کهلائي آهي اڄ - خاص وصل جي واءِ
ٿئي حسن جو هڳاءِ - ڀڄي خوشبوءِ "بدر" چئي
بيت (چوٽيهون)
سومل چيو راڻا ٻڌاءِ ڪر سچي خبر صحي
ڪيئن آئين ڪاڪ مان - ٿي ڪيڏو سخت وهي
ٻڌاءِ حقيقت حال جي - تون راڻا رات رهي
تنهنجو منهنجو سهڻدار - سڀ وهو ٿاهه ٿهي
غم ۽ گوندر ويا - سڀ لحظي منجهه لهي
ڪهر واوڙيون خوشيءَ جو - پيون ڏڏ ڏهي

ڌل ہولیون پئي تڏهين - متان ڪاڪ ڪهي
- نہ اهڙيءَ ڏکيءَ وات سان - اهڙا خان کهي
مومل تنهنجي ہار ۾ - وہا ڪيڏانهن ڳاہ ڳهي
ہر سڪي سر سهي - آخر ملياسي "بدر" چئي

بيت (پنجٽيهون)

ہرہ ڦٽي مومل کان - تنهن سوکل ورتائين
سنگتي هوندا خيال ۾ - نون پاڻ نٽي پائين
ہندس عمر ڪوٽ وڃي - اهڙو واعدو ڏنائين
مومل ساسب سندس - ايها ڳالهہ سمجهائين
اٿي خدا حافظ چئي - مومل روئندي ڏنائين
ڪيون آخر ور سان - متي کيائين
ات سٺي مومل هئي - تڪا ہولي ہوليائين
ال ۾ راڻي جا ولي - ڏک سور ہتيائين
روح راڙو روح ۾ - ہاهر ہاڦ نہ ڪڍہائين
راڻي قسم کنيائين - نہ ايندس سولي "بدر" چئي

بيت (ڇٽيهون)

(راڻي جو موٽي اچي سنگتن کي مومل جو ڪوڙ ٻڌائڻ
راڻي سنگتن سان اچي - ڪوڙي ڪئي گفتار
تہ ہتو نہ مومل جو مليو - تڪا خبر چار
قربس ساري رات جو - ڪاڪ متان چوڏار
مڪ ڏڏڪا هوا ڪلن جا - ہيو شينهن جا گجڪار
ناحق وڃائڻ سر جو - ايها آہ وڏي پلڪار

هي حقيقت حال جي - کهڙي ڏيان پتار
سومل جي ماڙي اچي - ڪئاسون خوب شڪار
هاڻي هلڻ جي ڪريو - سکهو آئي بچار
ته هلي پنهنجي وٺاڻ جي - لهون سار سنڀال
پوه ٿيا ترت تيار - "بدر" پهتا ساڳي جاه تي

بيت (ستتيهون)

پهچي سان پچا ڪئي - تن ڪان شاه همير
ڪاڏي ويا اوهان هوا - لئي هلها وزير
جلد مونکي ڏيو سبب - ڪيو اوهان تقرير
آيا فريادي گهڻا - منجهان ملڪ ملهير
سي سيئي واپس ويا - سخت ٿي دلگير
ڪچهري ڪرڻ لئي - آيا تُوڙي امير
ته به انهن جي مون ڪئي - قبول ڏنل تدبير
ڏونر ۽ سنهڙي چيو - معاف ڪريو تقصير
رائو ڪجي ڪجهه نه سکهيو - پيس انتڙ ڙي تقدير
تون قادر رب قدير - سمن خبر توکي "بدر" چئي

بيت (آٺتيهون)

همير هڏو ڏونر کان - قصو جڏهن سارو
چوڻ لڳو راڻا آهي - دال اندر ڪارو
سون به ڪندس ڪينڪي - هاڻي تنهنجو تارو
سومل سان آهي تنهنجو - ڪو ضروري لارو
" جڏهن سخت ڏنو - سر تي چڙهيل بارو

سواءِ سچ ڄوڻ جي - هو ڪوڙ رهيو ڇارو
ڏاڍو اهي لاچار ٿيو - سو سوڍو وچارو
پنهو رالو ادب سان اچي - هائي هالد ڪڇيءِ ڪارو
ڇهائين احوال سڀ - آهي منڇو مومل وارو
آخر نر هاي نعرو - ڪيائين منبت "پدر" ڇئي

بيت (آولينتاليهون)

تمار تيا ۽ وٺي اچي - پوءِ سواري هيمر لاءِ
سان ڪنهائين رالي ڪي - دل ۾ ڪري دلجاءِ
هلون ڪهڙي رستي سان - رالا ڳالهه ٻڌاءِ
ڏسي مومل آ مولڪي - سندس جڳهه ۽ جاءِ
ديرِ نہ هالي ڪا ڪپي - جلد ٿي ۽ پهچاءِ
جت ڪي چئو مهري پئي - تڪا تيز هلاءِ
ڪهڙي طريقي مون هلان - واقف مولڪي بناءِ
مطلب پچالي ڪان سندس مولڪي صفا چتاءِ
ڪنهن بہ نمولي پاڻ سان - ڏس وقت ڳڌاءِ
امڙو ناہ نهاءِ - جو شڪ نہ مومل ڪي پوي

بيت (چاليهون)

منزل هندي آخر سي - پهتا مومل وٽ
رالي ڇهو هيمر ڪي - لاهي ڪپڙا لوان سٽ
جت ڪي پنهنجا ڏي ڪئي - ڪر الهيءِ وارا جهٽ پٽ
وبه مون ڪان ڪجهہ پري - ۽ ڳالهائج بہ ڪهٽ
هولدس پهلي آ ابهو - ۽ رهندو آ مولوٽ

وبهون ساڙيءَ ني جڏهن هلي سومل وٽ
حرف اهڙو ڪو چئي ـ دل نہ سندس ڪي ڦٽ
اڪيون ڏسڻ وقت تون ـ اهڙي نمولي پٽ
جيئن شڪ نہ اٿهي ڪي ٻوي ـ خيال سمورا سٽ
ٻس اهڙي ڳجهي ڳجهڻ ـ جو پتو نہ سومل کي ٻوي

بيت (ايڪهٽالهون)

سومل چيو راڻا ٻيهو ـ ڪهڙ آهي تو ساڻ
ڪهڙي سندس ذات آ ـ ۽ ڪٿي سندس وٿاڻ
پهريان ڪر اٿهيءَ سندو ـ پورو چاڻ پڇاڻ
پوءِ ڪريون ٿا ٻاڻ ۾ ـ وبهي روح رهاڻ
رالي چيو آ ٻهاي منهنجو ـ آندم ننهه کي ٻاڻ
سومل چيو راڻا سچي تو ڪري سون ساڻ
عقل ۾ اهڙي طرح ـ ڪونہ اهي تو چاڻ
سهڻيون صورت جو ڳهلو ـ منهن سندس سارياڻ
ٻا آهہ امير پٺاڻ ـ ڪابول ۽ ڪنڌار جو

بيت (ٻائيتالهون)

وبهي وقت نورو ڪئي ـ راڻي پوءِ رخصت
وني وٽس همير جي ـ دل اندر هيبت
اهڙ ساڻ تيار ٿنهن ـ جلد ڪر اباجت
پهچڻ ساڻ همير ڪئي ـ من ۾ مصلحت
وبلو ڳهرائي ڪچهري ـ ساڻ وڏي حشمت
ڀائين رالي کي وجهو ـ قيد ڏهاڙا ست

بيٺي اچي رالي مٿان ـ نيٺ ايها نوبت
قبول ڪمائين سا ڪئي ـ منجهان لماز ۽ نوڙت
بچيو ڏونر سنهڙي ـ ڪئي رالي جا حرڪت
چاڪئون اوهان عزت ـ ورني وڏي وزير جي

بيت (ٽيتاليهون)

همير ڪي ڪاوڙ هئي - رالي مٿان گهڻي
رالي جي جا پيش هئي ڪامل هڪ چلي
گهر ۾ هئي همير جي - تنهنکي ڪوڻ وٺي
ڇماڏين سنهنجي پاء ڪمو - جيڪو ڏوه ڪئي
معافي ڏيس همير تون - هاڻي تان هه ڏئي
جهڪو پلمو در تي - اڄ تنهن جي باب ٻئي
اثر نشاني هيءُ جي - ايهڙا هڪ ڪئي
تنهنکي رکڻ قيد ۾ - تو ايها ڳڻ ڪئي
همير ڏنو ته ڪامل جو - ويو آ ماس چلي
"بدر" مٿو خوب هلي - پاء ڪڍيو قيد مان

بيت (چوئيتاليهون)

پوءِ همير ڏنو فيصلو - ڪري پنهنجي امانت
نه رالي کي اکين ڏيٺ - هڪ ڏياڙو ڳجهارت
پکائين ته خطا معاف - پني پائين بشارت
پڇي جي نه سگهيو قاضي - ايها آهي عدالت
توڙي آ سندس ڪيل - وڏي سخت حماقت
سگر قيد منجهان ڪيس - هينئر ڏيان تو اجازت

حڪم شاهي ڪٿي منهنجو - وڃو منجھہ لهابت
اڄو جلد وٺي هاڻ هڏي - صاف لهابت
ڄمو رالي آ منظور - مونکي والي ولايت
" بدر " هوہ هلاڪت - لٿي رالي نان ڦهد جي
بيت (پنجيتاليهون)
(بادشاه جو رالي کي گجهارت ڏيڻ)
رالي، کي هوہ ڏيڻ لڳو - هيءُ پرولي همير
جهانمن رالا آهين نون - سوڌو وڏو وزير
ڪهڙي طرح پڇي هڏاه - ته آهو چنيءَ کي چير
(رالي جي گجهارت پڇڻ - کيس ڦاسيءَ جي معافي ملڻ
خلوت خاني اندر صحبت - ڪري رهيو هو مير
هار ٻي لٿي رنو ڏاڙهو - بيگم تنهنکي ڪير
ڦالي رڻو پيو نڪڙي اٿڻ سان - آهو چنيءَ کي چير
ايڻ آهو چنيءَ کي چير
چوڻ لڳو همير نه رالا - هاڻي نه ٿيءُ دلگير
پهرهانٿو لباس نوکي - ريشم پٽ حرير
دانائيءَ ۾ ڪوبه نه آهي - تنهنجو مٽ نظير
تنهنجو بيءُ مڃي ڪبير - ته انعام انهيءَ کي بہ ڏيان
بيت (چائيتاليهون)
همير چيو رالا منهنجي - آهي سومل ڌيءُ
اوها لهالي منهنجي - ۽ سون انهيءَ جو بيءُ
ڳالهہ انهيءَ جو ڪڏهن ڪونہ آئج دل ۾ سيءُ

سومل مان پلي نون بمشڪ تيار وڃڻ لئي ٿي،
خوش ڪري آ ملي انهيءَ سان ـ جان جسم ۾ جيءُ
پاڙا خرچ سورا ڏيان تو تيلهو لائو هيءُ
خوشيءَ منجهان ڪمر ڪندون ـ ڪاڙهي نون وڃي ايءُ
بدر امڙو رب سميع ـ جنهن واليءَ وڏو وڙ ڪيو
بيت (ستيتاليهون)

رالي خوشيءَ سان سومل ڏي ـ نرت ڪئي تياري
جهانئن نہ ڏسي اڄان ـ هوڪر پنهنجي ڀاري
ات ڏاڏئين ڪونہ اوهو ـ جنهن تي ڪندو هو سواري
سڏ ڪيائين جتن ڪي ـ فرق لڳو هوڏاري
حت لڪي سو خوف کان ـ جوه چڏي وڻا ساري
هڪڙي پوڙي جت چيو ـ ڪچيءَ پائي ڪاري
پيءُ تنهنجي ات ڪر ڪرابو ـ اوهو آه مهاري
هالي آهي پاءِ الهيءَ جو ـ متان ڪرين مونجهاري
رالي چيو هيءُ نالو وٺ ـ ٻر وجہ نہ وڃڻ ۾ ڪهاري
"بدر" وير وڃالي واري ـ چڙهيو پو سو چاه مان
بيت (اٺتاليهون)
مليو سومل سان وڃي ـ رات انهيءَ رالو
سومل اول ايهو ڪيو ـ لنهن ڪان پچالو
هن دفعي تو دير ڪئي ـ آهين غم ۾ ڪومالو
رالو عقل ۾ قابل هو ـ ۽ سخت ڪهلو سيالو
تنهن سومل کي ڏلو ـ هيءُ قمري درالو

اندر الائي کهڙو هو - گهڻني گهاراڻو
عقل هو کم تي ويو - نڪي هوش نڪاڻو
آيس انهيءَ حال ۾ - ته به توڙي اڏاڻو
سومل ڀڏي روئي ڏنو - ڏسي منهڙو نماڻو
ڏئي ٻئي هي اورالو - "بدر" رنا سي رت ڦڙا

بيت (اوڻونجاهون)

راڻو ويندو رات جو - هو اڻ اوهو ڪاهي
خيال خطرا خوف سڀ - اندر جا لاهي
سڪ سومل سان هو - ابهدو نيباهي
حال اچي ٻيو دل جا - وندي وراهي
پر چيائين نابي مونسان - ڪئي جٺ وڏي آهي
مرور ڪنهن ڏنو اٿس - ڏس ابهو ڏاهي
چور مٿان جهڻ رات جو - ڪتو ٻيلو باهي
تهڻ حقيقت منهنجي ڪئي - ڪنهن زور آهي ناهي
هاڻي ڏسان ڪهڙو - اوهو چغل ٻڌو آهي
سچ "بدر" چوان ناهي - ته به بابو مچهندو ڪينڪي

بيت (پنجاهون)

هڪ ڏينهن سومل سان ڪيو ذڪر ابهو ماءُ
سومل پنهنجي پيءُ جو - لهه ڪو سڌ سماءُ
پر هڪڙي رهج رات تون - موني جلدي آءُ
انهيءَ جي به سورن جو - آه اندر ۾ گهاءُ
ڪپڙا مردانا ڪري - ڏسي لاءِ لقاءُ

سمهي مومل سان اچي - هائي ياڪر ساڻ دهاءُ
چوڻ لڳي توسان ڳهنو - منهنجو مومل آ پرچاءُ
تڏهن لهڻ واءُ ساءُ - "بدر" آهس نو سندو

بيت (ايڪونجاهون)

رائي جي بہ اچڻ جو - هو رات انهيءَ انجام
مرد سهيل کي ڏسي - غصو ٿيس تمام
دل کي آيس ڪينڪي - گهڙي رهڻ آرام
وهنجو نشاني رکي - موٽيو ٿي ناڪام
رات گذري صبوح ٿيو - ورتو مومل رب جو نام
وهائي جي ڪٺڻ سان - منديءَ ڏنو سلام
رائو آيو رات هو - پر ڪيائين ڪونہ ڪلام
هڪ وڃو لڄائي ڪاڪ کي - پيو مونکي ڪري بدنام
ڏسرجي هوندو ويو - ڪري من اندر ماتام
زهر ٿي ڪاڏو ويس - ۽ نيڻهن ننڊ حرام
پڌي ڳالهائڻ عام - "بدر" اچي وئي صبر ۾

بيت (ٻاونجاهون)

وچڻ وقت وسني ۾ - هڪ مرد ڏٺائين
جنهن رائي کان موٽڻ سندو - سبب پڇائين
رائي جواب تنهن کي - ڪوئي نہ ڏنائين
تنهن چيو مومل وجي - ٻئو يار ڪيائون
ستيل هوندس ڳڏ سهيل - ڪينئن راڻا تو ڀانئين
هي خبر ڪهڙي ڏيان - تو کي سوڍل سائين

نوڪي نڙي اڌ رات جو - نڌهن ڪيهائين
ڦل ٻاري ٻچائين - الهن ٻڌين ڪان "بدر" چئي

بيت (ليونجاهون)

مومل جي منهن ڏسي - ويو هوش ڇڏائي
لڪي ڪلي ڪنهن سان - لڪي ڳالهائي
هانهي اچي ڪاڏو ڪلي - پر ڪاڄ نه ڪو ڪائي
ٻره جي ٻاهه وئي - هئي جذبا جاڳائي
محبت راڻي جي وڏا ٻج مچائي
عشق جي آتش ڪي - سڳهي ڪهڙو وسائي
مومل لهن جي ڇڏي صفا نند ڦٽائي
وري وڃي اٿ جا ڏسي هئي - پيرا ڇتائي
چوڻ لڳي ٿر وڃان - اچان راڻل پرچائي
ناهي خبر الائي - چو رانو رسي ويو "بدر" چئي

بيت (چوونجاهون)

مومل ويلي روئندي هئي - ڪري مٺو اڳهاڙو
هانهون چون توسان ٿي - ڪهڙو سائن ويو ڏاڙو
ڪڙو ڪيو ٿي رات ڏينهن - روڄ ايڏو راڙو
ڪلي نو تنهنجي هڏي - ڳالهه سچو ٻاڙو
ڇڳو نه آهي اپترو - سور ڪرڻ ساڙو
ٻر دل اندر ويو ٻڪڙجي - ليهن سندو ناڙو
سو ڪنهن ڇڏي لاڙو - جنهنڪي ٻاه ٻدن ٻر "بدر" ٻلي

بيت (پنجونجاهون)

آخر سومل هڪڙو ـ خط سوڍي ڏانهن لکيو
قاصد هٿ ڪاغذ ڏئي ـ روئي روانو ڪيو
رالا رڻ ۾ تون چاڪئون ـ ڪهڙو ڏوه ٿيو
مونکي تنهنجي رسڻ جو آهي پتو ڪونه پيو
ها پڇي وڃي پاڻ تون ـ مالهون توکي پکيو
ڦٽ وڌا فراق جا ـ تن اندر ڳاري ڇڏيو
حال منهنجو ۽ تنهنجو ـ جهڙن پڌي ڪونه پيو
هالي رالا جلد اچو ـ آهي سومل ماندي "بدر" چئي

بيت (ڇاونجاهون)

ورندو رالي موڪليو ـ لکي قاصد سان
سومل توڏي اچڻ ڪان ـ سون پليو منهنجو پاڻ
ستيل هو توسان سڀيل ـ تنهنجو روح رهاڻ
پاڪر اندر توکي ڪري هنيون پهڳڻ پاڻ
سنڌي نشاني رکيم ـ تو لئي جاڻ پڇاڻ
اڃان اچان ڪهڙن ڪاڪ ني ـ ڏسان وري وٺاڻ
هالي ناتو نئون سڃاڻ ـ بس ڪئي مون "بدر" چئي

بيت (ستونجاهون)

(وري قاصد هٿ جواب جو جواب سومل موڪليو)
ڇهائين رالا منهنجو ـ ڪونهي ڏوه گناه
قسم کڻان ٿي توسان ـ تو ڏمي پڌي الله
ستل سومل هئي مونسان ـ تون آئي ڪئي وسماه
قصور ڪونهي منهنجو ـ متان ٿئين گمراه

ڏيکاريو اڄ تائين ڏلي - ڪونہ ڀديءَ جو راهه
لوسان سچي پريت آ - ۽ نوسان آهه وواهه (شادي)
هائي ڳاري ڪر نہ ڀاهه - "بدر" چئي اڄ ڪاڪ تي

بيت (الونجاهون)

(رائي وري -وڪليو جواب جو هي جواب)
نڪي تنهنجو ڏوهه آ - مومل نہ ڪو ثواب
لکو سنهنجو نوڏي ڪو آهي حرف حساب
هالي مومل نون گهلو - سونکي ڪر نہ خراب
اجايو اکين سنجهان - چو خالي هارين آب
چگو تہ لاهي چنڊ نون - ابهو نينهن نقاب
توبه ڪيم اڇن کان - ٿيان ڪسي چولہ ڪباب
قاصد سولڏي شتاب - تو آهي اجائي "بدر" چئي

بيت (اولهٺ)

(جواب مومل جو)
مومل چهو اشرافن تي - رالا عيب نہ ڌر
ڏليءَ آ سڀ ڪجهه ڏنو - هيرا جواهر زر
شاديءَ لاهه بہ ڪيترا - آيا ڪاڪ اندر
پر توسان سڪ سچي اثر - خورا نہ خالي ڪر
نوريءَ ڀيا سڀ ٻن ٻيا - جهري آهيان جهتر
ناتو لباهن لوسان ڀيو - رالا سونکي تمتر
هائي دل کي گهلو ويتر - چو ڏک ڏئين تو "بدر" چئي

بيت (سليون)

(رالي جي طرفان)

(رالي وري سوڪلي قاصد هٿ هيءُ خط)

اجا ڏنل ڳالهه ني - ڪيئن نہ ڪيان مون پت
توکي سهلو ڪوڙ هو - پاڻ کي ڪر ڪجهہ ڏت
ننڍو ٻيو ڪجهہ ڪينڪي - توڙين رونين رت
ملي اهڙي سومل مت - جو دل ۾ اڌ نئي بدر جهہ

بيت (ٻيڪهنيون)

سومل ڇپو راڻا ايها - منهنجي آہ خطا
سڀي رهمس مونسان - سومل ڪئي دغا
هڪ تہ ٻهري سرڏانا - ٻوهي آئي لتا
ٻيو آئي اڌ رات سان - جو هي ننڊ صفا
تنهنجي واعدي جي رهي - ڇٽي خبر نہ ڪا

بيت (ٻاهليون)

ونهن سان نہ ٿئي ها - اهڙي ڏيکهہ ملا
معافي مون کي ڏي ڪلي ايها ملي کهلي سزا
جاڳي سمهارڻ سومل جو - سون کان ٿيو نہ جدا
لکي ڪيڙا مردانا - مون اکين ساڻ ڏٺا
هائي اڄ تون نانءَ خدا - نہ تہ مري وينڊس مونڌرا

بيت (ليهنيون)

(رائي ڇو مرڻ کان اڳ سام ۾ سومل سر)

مرڻ جو ڪنهنکي نہ آ - دل ۾ ڪوني ڏر

خيال رکي ها ايهو - ڪوئي بني بشر
نہ ٿيلو نيٺ ضرور آ - اگهان ڏينهن حشر
نہ سخت هجي ها تنهنکي - دل ۾ خوف خطر
ايهو رنائو ڏال آ - ايهو آه مڪر
سمجهانئو مون ڪاڪ کي - وڏو جبل لڪر
اهڙو آيو آه ڇڪر جو پڇان تہ مان "بدر" چئي

بيت (چوٿون)
(جواب مومل)

جهانئن وچ نہ تون تہ مان - مون وينديس مفت مري
بدن سارو ٿيو ڪنڊا - آهي ماس ذري
تنهنجي ڳلئن ۾ رکو - آهيان وئي گري
تون ڇوين ٿو سنبهل سان مومل آه ڪري
پر تو ڏٺو هو صورت ۾ - مون کي حور پري
هاڻي ڇو هي حال ٿيو - ڪو خيال ڪر وري
ڀاه ايها تو وڌان منهنجي لاه پري
ڳهلو ڪر نہ هري - مل مومل سان تون "بدر" چئي

بيت (پنجهون)

رالي جيو سخت آ - ڏاڍو نانو نباهڻ
سچو ايهو دلمل ناهي - رکو ڳوڙها وهائڻ
يا يک ڪيڻ پاڻ کي - ڳلئن ۾ ڳارڻ
سالڪ سمجهي وجهندا - آهن ڪمر ۾ سپائڻ
مشڪل ملوڪن کي آ - ايهو ڪمر ڪٿو ڪائڻ

ساهيڙي لئي پي ڏکيو - آهي بگڙيل اگهاڙ
ايڏي ڊيگهه وڌائي - آهي بلڪل بچڙي "بدر" چئي

بيت (چاڻيون)

راڻا تي چوطرف وڻا - آهن باغ بهار
پرجي ميون سان وڻا - وڻ سڀ ميويدار
تون صوف سنگترڙي - ليمان انب انار
انگور ڪشمش ڊاک - ڦاروان ڏاڙهون ڏار
پستا باداميون گهڻا - نمزا انجير قطار
ناريل کجوريون ڪيوڙا - لڙڪن لک هزار
پر دل جو چمن ويران آ - لهه ايها سار سنڀال
تنهنجي اچڻ سان سائو ٿي پوندو گل گلزار
ڏاهي نهر نينهن جي - ڪيون هالي پريت پيار
محبت جا ميوا ٿين - وڃي کائون مزيدار
راڻا رسڻ ڏي چڏي - ريءَ تار ڪمان تي تار
ايهي باري ڪٿي بار - ڪر "بدر" ڪونهي ڪڇڻ جو

بيت (ستهيون)

راڻي چيو مومل مون کي - وهو لڳي اندر ۾ ڪان
زخم ٻاهر ڪونه آ - يا ڦٽ اهڙو نيشان
پر اندر آهي گهاءُ ٿيو - ۽ سخت ٿيو نقصان
تون ڪرين ٿي زور سان - ڪاڪ سندو مهمان
ايهو رهندو ڪنهن کي - سڙڻ تائين ارمان
منهنجي چوڻ ڏي ٻه ڏي - نوڙو ٻنهنجو مڏهان

تو ڪٽايو سر تي - سڀ سورن جو سامان
ايهو چمن ... ل ويران - ناهي سائو تنهنجو "بدر" چئي

بيت (اٺهين)

راڻا هي... ڪاڪ تي - ڪاهي قربئون اچ
ڀهريان ڏس تون ڳالهه جو - ڪوڙ آهي يا سچ
ناحق مچائي سنهنجي - من ۾ چو تو مچ
سون ٻه هلائي حيلا - هاڻي آهيان تي ٻئي هچ
پالي؛ ڪان اڳهر لٿا - صفا نه لاهي نچ
سودو ڪر تون سچ جو - ڪوڙو وٺ نه ڪچ
پوء رس يا پرچ - مرضي تنهنجي "بدر" چئي

بيت (اوڻهتر)

مومل ويهه مان ۾ - اچڻ لاءِ نه چئو
اڳ ايندو توڏي رهيس هو - ڪوه ڪري؛ ءڪ سؤ
هاڻي ساڳي ڳالهه جي - پٺيان نه ايڏو پؤ
دل کي سنهنجي اچڻ ڪان - وئي خوف ويو ؟ پؤ
نڪو اهڙو ڀيهر ٿؤ - نئي قبولي "بدر" چئي

بيت (ستر)

مومل چيو ڪينئن مان ڪمان - دل اندر ڪري ٿي ريهان
صبر ڪونهي ڪا گهڙي - رات توڙي ڏينهان
منهن ڪري تر ڏي ٿي - ٽولي؛ راڻا بيهان
اندر مان زور سان - ٿيون اچن ڪوڪان ڪيهان
ساه بچو آهي رکو - ڪاوان کمڻ اندر نيهان

ڪيان قاصد ٻئي ويهان - چڱ ضد ڪئي تون "بدر" چئي

بيت (ايڪهتر)

مومل دل ۾ خيال ڪر هت آهيان وڏو وزير
سيڪو سلامي منهنجو - توڙي ٻيو فقير
صلاح خود پڇندو مون کان - آهي شاه همير
حسن وارين ڪيترين - ڪولهان ڪهڙو نظير
توڻي مت منهنجي ڪسي - ڏنو نوڻي اندر ڪي چير
هڪ ڳلا ٻڌم واڻ سان - لڳو تنڪين وارو تير
توڙي روني هارين نير - ڪڻي راڻي آ بس "بدر" چئي

بيت (ٻاهتر)

راڻا بس جون ڳالهيون - اهڙيون ڪونه ڳالهاء
سهڻامون چا چولديون - اهڙو لقب نه لاء
ڪارو ڪر نه ڪاڪ ڪي - نڪي مونکي لڄاء
ساڳيا پلنگ تنهنجا - اوها ساڳي آهي جاء
ساڳيو سج ۽ چنڊ آ - ساڳيو خود خداء
اندر اول تون ٻنهنجي - ليو هيڪر ٻاه
ڳالهه توريءَ ڪي وئي - تون خالي ڪونه وڏاء
هيڪر مومل جو ايهو - تون راڻا عرض اگهاء
پهريان حقيقت کولي - مون ڪي ايها ٻڌاء
تو چو ٽاران ٿي اٿرو - مون مهنڌار تو لاء
دليون رڻل پرچاء - "بدر" هلي اوهو چرخو اڳيون

بيت (ليهتر)

مومل دل نہ پرچندي - نکي ٿہندي سک
نکي تنهنجون باتيون ہڏي - آهي جاگہي اندر ۾ سک
پريت جي بہشک وچ ۾ - تون پيار کنهنکي ہک
هاڻي ٿيندو کجھ کينکي - چو ويلو لکايان لک
چڏ ڊورن واري ڊک - چو خرچ کرين ٿي "بدر" چئي

بيت (چوهتر)

رمل نہ کر آ نر جو - پل رمي وچي ناري
جمکا خبر پوکن کي پنهنجي - گهر جي ڏٿي ساري
ڇگي اوها ہہ نہ چمبي - جيکا خواريءِ جي کاري
چوندس تنهنکي سيکا - تو کونہ پچي ہاري
رانا تون ہہ رمل جي اہها - اهڙي عادت چو ڌاري
هاڻي کاکا آهي هکواري - کڏ منهن سان بات "بدر" چئي

بيت (پنجهتر)

چو راڻي سبب اهو - ٿيو توکان پهريان مومل
سمهيل توسان سومل هئي - يا سمهل هو سيتل
ڏسي انهيءَ کان جاگهو - اهو مٿي منجھ خلل
اگہ نہ انهيءَ کان توسان - نکي مومل هيس رنل
خراب منهنجو توئي کمو - آهي هوش عقل
هاڻي اهڙو لظمر نقل - ہڏاہ پين کي "بدر" چئي

بيت (چاهتر)

راڻي چمو سومل کهڻا - تون خرچ نہ پنهنجا کر

مفت ملها چيو وڃي ٭ ناحق نانو زر
قاصد تنهنجا ڪيترا ـ تا اچن منهنجي در
ماڻهو ڏسي چا چوندا ـ تون ڏهان ذرا ڪو ڊر
چا نوڪي اٿهي٭ ڏيکڻ مان ـ ٿيندو ٻلڻ ٻڌر
ايهي مگر نه مومل ڏر ـ تون سيني مٿي "بدر" ڇٽي
بيت (سٺهتر)
مومل چيو قاصد ٻلي ـ خرچ منهنجا ڪاڻن
خبر اهي خمر جي ـ ڪري مون کي ٻڌائن
دل جا دلبر ٻل ـ سي دل ۾ ٻرو ٻالڻ
شل هجي سدائين جهترا ـ شل عمر وڌي سالن
نالو مومل جو وٺي ـ رکو چپن مٿي آڻن
من ٿري اکڙيون ٺرن ـ من لهنو ڪڏهن هاڻن
ويٺا دونهون دکاڻن ـ اندر "بدر" سي عشق جو
بيت (اٺهتر)
راڻي چيو مومل اٿهو ـ صفا خيال اندر جو لاهه
دونهون دکهو لاندا ٿيا ـ هاڻي وٺي وسامي باهه
وٺي ٻراٺي ڳالهه ٿي ـ ڪوڙا ناهه نه اهڙا ناهه
ڪمر هوي ٿو مومل سان ـ ـڪ راڻي جي ڪا آهه
ناحق ڊنگ نه ايهي ـ ٻاهه "بدر" گذري اوهو وقت ويو
بيت (اوڻاسي)
راڻا رکو رانڙي ـ تون مونوٽ هڪ گذار
بوه هتن سان ٻنهنجي ـ ڏٺي گهڻو ٻل مار

جيڪو غصو ڪاوڙ اٿئي - سابہ انداز جي ٿار
رکو مصيبت مون رستان - گلا سندي نون ٿار
ڏين ٿمون سهلا سونکہ - جت وهن سهيلون چار
هاڻي گذري ڳالهہ وسار - "بدر" پرچي وڃون پاڻ ۾

بيت (اسي)

راڻي ڇهو اچڻ لئي - ڪرين سومل توڙي وس
فائدو آخر ڳالهہ سان - ڪوڙ ٿيندء ڪو خس
ماري جو ڪهڙي ڏنو - مونکي ڏاهي ڏس
قرب ڪما تو جهڪي - نن جو رحمت اٿئي جس
گلا لهندء ڪينڪي - نڪي ٿيندو رس
ڪيل ڪم پنهنجا جيڪي - سي پاڻ اکون سان پس
هاڻي ابڏو گهٽو سرس - "بدر" ڇو ٿي هلائين خطرا

بيت (ايڪياسي)

ڇيائين راڻا ڇا ڪريان - سون وس پنهنجي ناهيان
مرڻ جي وقت تائين - نٿي اميدون لاهيان
سڪ سهڻ ڏي ڪين ٿي - پئي ڇور ڇري آهيان
روزانو توڏي نوان - خطرا وٺي ٿاهيان
ابندين سوڏا جنهن ڏينهن نون - سون ڪندون ڪم وراهيان
ڪهڙو سهنو توسان ساهيان - ڪر قرب پنهنجو "بدر" جني

بيت (بياسي)

سومل سون توکي چيو - آ کولي اکہ سؤ وار
ڇچي وڻي اميد جي - جهڪا تند گنديل هئي تار

ـڪ هني جهڪا ڪئي ـ تنهن پڌرا ڪيا پرڪار
اچڻ وڃڻ جي سڀ آ ـ قسمت هٿ مهار
جو ٿيڻو هو سو ٿي ويو ـ ڪنهن ڏي ناه ميار
ايها مرڻ نائين ڦتڪار ـ ڪونه لهنده "بدر" چئي

بيت (ٽيامي)

مومل چيو راڻا سنهنجو ـ هڪ نه آهين ور
مون ڪئي مادي آهيان ـ پر تون نه آهين نر
ڪجهه خدا جو خوف ڪر ـ ۽ ڪجهه خدا ڪان ڊر
مون ڪان وڌيڪ ڪهڙو ـ آهي زالن پاتو پر
توري‌ء چوي تو ڪهڙو ـ مونکي بچڙو حرامي ڦر
توسان ٿي دل جو رکيو ـ ڪم ونج وڪر
ڪري ڪوئي ياد اکر ـ ڪاڪ هلمو آ "بدر" چئي

بيت (چورامي)

راڻي چيو مومل ڪئي ـ تون چندين ڪمڙو چوه
مادن منو ملڪ ڪي ـ نڪو ڏاڙهن جو آ ڏوه
آدم نڪتو بهشت مان ـ اوهو ڏاڏي حوا جو ڏوه
مونکي اهن ڳالهين سندو ـ اهڙو آه اندر اندوه
اهندس ڪڏهن ڪهڪي ـ ڪري ڪاڪ طرف هڪ ڪوه
ڪتي ڪڏل اتو نه ڳوه ـ "بدر" پڌي ڪائيندس ڪونه سو

بيت (پنجاسي)

راڻا مون ڪي مڪر مان ـ ملي ڪهڙو تو انعام
متل سچائي مرد تون ـ ڪرين تنهنکي ها قتلام

پوء پل مولتي ايهو - تون آلهن ها الزام
يا ڀوليا ٿئين ها ڏکن تون - يا ڪرين ها بدنام
پر مونئي وجهن ها ڪهڪي - ايئن صفا ٿي ناڪام
ڏٺي مومل ڪي ماڻام - وئين ڏوه بنا هيءَ "بدر" چئي

بيت (ڇهاسي)

مومل منهنجو قصور آ - جو ڏکيم تنهنجو ڏک
ماري وجهان ها ستل کي - آئي دل پر اهڙو شڪ
رکان ها پر اڌ ڪري - تڪ مٿي پيو تڪ
پر خوف انهيءَ جو ٿيو - جنهن جو نالو آهي حق
تنهنجو اچا مٿي ٿيو نڪ - ڇا ڇڙائي ڪم "بدر" چئي

بيت (ستيانسي)

راڻا جي تو ڏک ڏکيو - نه ڳالهه نه هر هر ڪول
پرچ مومل سان اچي - تون پولي نه ڪائي پول
آئي محبت جي ميدان پر - تون راڻا نه رڻ پر رول
ساڳي پانهي تنهنجي - پنهنجي ڪچ ڪٿي ڪر ڪول
وجهانه نالو ڏئي ٿي جهول - متان مرڻ موناڻهن ميندرا

بيت (اٺاسي)

مومل توسان پرچو - ڪونه ڪڏهن ٿيندو
مرڻ نائهن دل مان - نڪي سور ايهو وينڊو
ڦٽ اندر وارو وڏي - هي سر به صفا ٿيندو
لوڪ منهنجي مرڻ جي - خبر مومل توکي ڏيندو
"بدر" ڏينهن ڏکيو ايندو - جو خبر پونده مرڻ جي

بيت (اليانوي)

رانا تنهنجي منهنجي ڪئي - سومل سمجهه جدائي
رکي پنهنجي دل ۾ - اهڙو ڏوهه ڏوهي آئي
خبر سولکي ڪهڙي اٿس - ڪا من ۾ دغائي
جهلي سگهي سا ڪينڪي - ساڙ پنهنجو مائي
پتو رهي سان سونکي - ڪا ڪڪڙي نه پئي پائي
پيڻ پنهنجي پيڻ سان - ڪئي ڪهڙي ڀوائي
شل پوندس سنهن چائي - جنهن "بدر" مونسان ظلم ڪيو

بيت (نوي)

راڻي چيو منهنجو جڏهن - هو اچڻ جو اقرار
توکي ايهو ضرور هو - رکڻو انتظار
سهيل ڏنم توسان مگر ڪونه ڪيم تڪرار
توڙي خوني خنجر هو - سونکي هٿ هٿيار
شڪي ۾ تنهنکي ڪئي - ڪهان ساري ها مردار
ٻر پيالو پيتم زهر جو - ڪيم نه توکي خوار
هالي ٻڌي ڪر ويچار نه ڏوهه ڪنهن جو "بدر" جئي

بيت (ايڪهانوي)

رانا خطن ڪان ڪندس - ماٺ ڪڏهن مون ڪمن
تنهنجي منهنجي وچ ۾ - وهندا لهٽ اسمن
پڪ پوه ٿيندي توکي - آخر ساڻ يقين
ٿيندو پنهنجي اندر ۾ - تسلي ۽ تسڪين
ڪاوڙ تو چڏي نه - چئو ڪمنن ڪهان سان "بدر" چئي

بيت (ٻهانوي)

راڻي چيو مومل کيڏو - تو وٽي کيو وڏاءُ
اسين وهاري وڃڻ - ڪرين زوري چو ڦرڇاءُ
هي سڀ ٿيندو دل جو - آهي بات بناءُ
بيزاريءَ جو ويو کهلي - ملڪ ساري ۾ واءُ
هوندا تهول پاڻ ۾ - ڪونه ٻورا ڏيءَ ماءُ
ٻزار ٿي ويو پاءُ ڪان - اڄ آهي ڏسون ٿا پاءُ
ايهو مومل ڏسي لقاءُ - بس ڪئي ڪر "بدر" چٽي

بيت (ٽيانوي)

راڻا ڪيئن مون بس ڪيان - ٿا اندر ڇاڪ چڪن
لڪاپان ٿي پئي کهٽو - پر لڪي نه ٿا لڪن
تنهنجي منهن ڏسڻ لئي - ٿا هيءُ پئي نين سڪن
ڳوڙها ڳان تان ڳڙن - لڪي نٿا لڪن
دم دم سجهه دليل ٿا - اهڙا اندر منجهه اچن
جو رڙيون وڏي آواز سان - وٽي وات سنجهان نڪرن
اوهي ڪوڙيون ڪيئن ڇڄن - "بدر" پون ايڏي معاملي

بيت (چورانوي)

راڻي چهو تون ڇڏ ٻڏي - هيءَ مومل ڳالهه صفا
پوندي ٻهرمان آهي - پنهنجي هٿئون خطا
لوڙيندو تنهن ڏوه جي - اوهو بندو آهه سزا
اسان لئي به لکيو هو - ايئين قلم قضا
هائي ميچ ڏون ايها - سندي رب رضا

توڙي ڪرين وس وڏا ـ ته به ڪجهه نه ٿيندو "بدر" چئي

بيت (پنجانوي)

مومل چيو راڻا مونکي - تون کهڻو نه اهڙو چمڙ
آئيندس لاچار ٿي - توڏي چار چگا مان مڙ
پوءِ پل در تان مونکي - هٿي نڏا نون تيڙ
پر ڏکن واري ڪوه جي - ڳاڏي نه اهڙي ڳيڙ
ڪئي جهيڙو ڪرين يا جهيڙ - "بدر" مومل مڙندي ڪانه ڪا

بيت (ڇهانوي)

راڻي چيو فراق جا - ڪول نه مومل ڦٽ
ڪاهي آيا جي ڪاڪ تي - اوهي ازڏا هوا ڪي جٽ
زهر ڪاڏي پر ڏڻي - تو ماريا سپ افٽ
آيا امير لک ڪئي - ويا ڦرائي ٿي پٽ
سوڍي رکيو صحي ڪيا - ناٽ سمورا زٽ
پانهي هٿ نن ڏي ڪيا - نياپا تو جهٽ پٽ
ڏي ڇڏي ايها ذون چٽ - جو مان ڪني آ ميندري

بيت (ستانوي)

مومل ڏي هي خط جڏهن - راڻي جو آيو
پڙهي ڇپائين ڪيترو - اتم راڻي ڳالهايو
ڇڏلو پيو محلات کي - ڏاڍو طعنن تپايو
جوڳن وارو وس ڪ - تنهن ڪمڙو ڪهرايو
پاڻي ڳچيءَ پر اوهو - ڪيو هاڻ سندو سمهو
رستو عمر ڪوٽ جو - ٿي پليل پڇايو

پنڌ آهستو ڪندي - تنهن ساه پورو لاهو
آخر پاڻ کي پهچايو - "بدر" عمرڪوٽ ۾

بيت (اٺانوي)

فقير بڻجي سنهاسي سچو - عمر ڪوٽ گهميائين
آخر پنهنجي ور کي - وڃي ووڙي لڌائين
راز رالي سان ايهو - نه ڪو ظاهر ڪيائين
رمز لکيو چپ چاپ ۾ - نه ڪا ٻولي ٻوليائين
حال حقيقت جو - ڪنهن سان نه سليائين
مگي لهل ڏٺائين - رهيو "بدر" انهيءَ اوطاق ۾

بيت (نوانوي)

جوڳيءَ کي رهندي جڏهن - ڏينهن گذري ويا ٿي چار
رالي چيس ڪٿ ملڪ اوهان جو - ڪهڙي اوهان جي ڪار
ڏيڏو اسانجو آه سنهاسي - ۽ ملڪ اتر جي ٻار
رالي چيو رهي اسانوٽ - کي سڪ جا ڏينهن گذار
هي پاسي ڏي حال وڃڻ جو - جوڳي خيال وسار
کي گهڙيون هت ٻه گهار "بدر" ويهي کمون کي مجلسون

بيت (هڪسؤ)

جوڳي رالي پيو - گهڻا ڏينهن رهي
رالي ٻه انهيءَ ڳالهه کي - ڪهو ڪونه صحي
ڳالهيون ڪندي پاڻ ۾ - ويا سخت لهي
جوڳي جا ڏڪڙا ويا - دل جا ڪجهه لهي
کاهي حلوا گوشت پيو - مکڻ ڏڌ ڏهي

هڪ سهڻو نيڍي وهي - " بدر " ونتر راڻي کي ولهو

بيت (هڪسؤ هڪ)

هڪ ڏينهن خوشيءَ سان انهن - کڏ چوپڙ راند ڪئي
وڏا ڍارا پيا هڻن - ٻهڪن خوب پئي
ٻانهن جوکيءَ جي چولي جي - لهي هيٺ وئي
اوچتو راڻي سندي - وڃي نگاه مٿس پئي
اوها راند انهيءَ کي ڏٺي - ٻاهر پڳو مينڌرو

بيت (هڪسؤ ٻه)

راڻي سڃاڻي ورتي - هيءَ مومل مولوت آئي
پکيس جنهن ڳالهه کان - ساهون ٿي ساڻي
اگهه خبر مومل سندي - ڪونه پئي ڪائي
ڪهڙي رن رکي وئي - دل منجهه دخائي
ڪوڙي مرهڪ ڳالهه تنهن - ڪهڙي هڏائي
ايها وات سنڌس وائي - ڪينئن جند ڇڏايان " بدر " چئي

بيت (هڪسؤ ٽيون)

اڄا وڃن جا خيال راڻي - ذل ۾ پئي ڪمائون
مومل کي تنهن ٻاڻ ڏي - اينڌو ڏنائين
دانهون ڪري درد مان - وئي روئي ڏنائين
پرچي وڃ ٿن مهندرا - وئي لفس وڪائين
هٿ ٻرن تي رکي - پئي لنکون پڪڙبائين
اهڙو سخت جهلمائين - جو راڻو بند هو " بدر " چئي

بيت (ڇهون هڪسؤ)

راڻا لهه ضد تان ڪٿي - يا ڪڏهن هتي ساه ساه
اڪين اکيان سنهنجي اهي - تي وهو صفا اونده
سنهنجي حقيقت حال جو - هڪ شاهد آ الله
قسمن سنهنجي ني ڪٿي - ڪر سوڍل تون ورساه
نا حق خام خيال ني - ٿهو آهين ڇو گمراه
پڏي ڪوڙو تون افواه - آ سومل موٽائي "بدر" چئي

بيت (هڪسؤ پنجون)

سومل اڄ مري وئي - متان راڻا چوين بچي
باڻ جلائيندس پنهنجو - آڙاه اندر پچي
چوندس ساکي زبان سان - نه مومل آه سچي
سڄو ڏسندين ڪاٺ ڪي - اکين ساڻ اچي
جڏهن ويندو سچ مچي - "بدر" ايندين ريهان رک سان

بيت (هڪسؤ ڇهون)

ڪرايون ڪاٺين سندو - سوٽي مومل ڏاڪهه تيار
رکايو هڪ ٻئي متان - تنهن ڪاٺين جو انبار
ناحق طعنا ڇو جهليان يا ناحق ٿيان خوار
هيء دنيا آ ڪوڙي صفا - هه ڪوڙو آ سنسار
جلندس ضرور ڏاڪهه ۾ - ڪهر سوڍل آه مهار
پوءِ ڪري الله توهار - "بدر" ليو ڏنائين ڏاڪهه ۾

— (*) —

* قصو مومل ۽ راڻو پورو ٿيو *

وڌيڪ والله اعلم بالصواب

پڙهندڙ نَسُل . پَ نَ

The Reading Generation

1960 جي ڏهاڪي ۾ عبدالله حسين ” اُداس نسلين“ نالي ڪتاب لکيو. 70 واري ڏهاڪي ۾ وري ماڻِڪَ ”لُڙهندَڙ نَسُل“ نالي ڪتاب لکي پنهنجي دورَ جي عڪاسي ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي. امداد حُسينيءَ وري 70 واري ڏهاڪي ۾ ئي لکيو:

انڌي ماءُ ڄڻيندي آهي اونڌا سونڌا ٻارَ
ايندڙ نسل سَمورو هوندو گونگا ٻوڙا ٻارَ

هر دور جي نوجوانن کي اُداس، لُڙهندَڙ، ڪَڙهندڙ، ڪُڙهندڙ، ٻَرندڙ، ڄُرندڙ، ڪِرَندڙ، اوسيئڙو ڪَندَڙُ، ياڙي، ڪاٺُو، ياڄوڪَڙُ، ڪاوڙيل ۽ وِڙهندڙ نسلن سان منسوب ڪري سَگهجي ٿو، پَر اسان اِنهن سڀني وِچان ”پڙهندڙ“ نسل جا ڳولائو آهيون. ڪتابن کي ڪاڳَر تان کڻي ڪمپيوٽر جي دنيا ۾ آڻڻ، ٻين لفظن ۾ برقي ڪتاب يعني e-books ناهي ورهائڻ جي وسيلي پڙهندڙ نسل کي وَڌڻ، ويجهَڻ ۽ هِڪَ ٻِئي کي ڳولي سَهڪارِي تحريڪ جي رستي تي آڻِڻَ جي آسَ رکون ٿا.

پڙهندڙ نَسل (پَــنَ) ڪا بہ تنظيمَ ناهي. اُنَ جو ڪــو بہ صدر، عُهديدار يا پايو وِجهندڙ نہ آهي. جيڪڏهن ڪو بہ شخص اهــڙي دعوىٰ ڪري ٿــو تہ پَڪَ ڄاڻو تہ اُهو ڪُوڙو آهي. نہ ئي وري پَــنَ جي نالي ڪي پئسا گڏ ڪيا ويندا. جيڪڏهن ڪــو اهڙي ڪوشش ڪري ٿو تہ پَڪَ ڄاڻو تہ اُهو بہِ ڪُوڙو آهي.

جَهڙيءَ طرَح وڻن جا پَنَ ساوا، ڳاڙها، نيرا، پيلا يا ناسي هوندا آهن اَهڙيءَ طرح پڙهندڙ نَسُل وارا پَــنَ بہ مختَلِف آهــن ۽ هوندا. اُهي ساڳِئي ئي وقت اُداس ۽ پڙهندڙ، پَرندڙ ۽ پڙهندڙ، سُست ۽ پڙهندڙ يا وِڙهندڙ ۽ پڙهندڙ بہ ٿي سگهن ٿا. بيــن لفظن ۾پَنَ ڪا خُصوصيِ ۽ تالي لڳل ڪِلَب Exclusive Club نــہ آهي.

ڪوشش اها هوندي تہ پَــنَ جا سڀ ڪَم ڪار سَهڪاري ۽ رَضاڪار بنيادن تي ٿين، پر ممڪن آهي تہ ڪي ڪم اُجرتي بنيادن تي بہ ٿِيـن. اهڙي حالت ۾ پَنَ پاڻ هِڪَبِئي جي مدد ڪَــرڻ جــي اُصــولَ هيــٺ ڏي وَٺُ ڪنــدا ۽ غيرتجارتي non-commercial رهنــدا. پَنَــن پــاران ڪتــابن ڪــي ڊِجيِٽــائِيز digitize ڪرڻ جي عَملَ مان ڪــو بہ مالي فائدو يا نفعو حاصل ڪــرڻ جي ڪوشش نہ ڪئي ويندي.

ڪتابن ڪي ڊِجيِٽائِيز ڪرڻ کان پو ٻيو اهم مرحلو وِرهائڻ distribution جو ٿيندو. اِهو ڪم ڪرڻ وارن مان جيڪڏهن ڪــو پيسا ڪمائي سگهي ٿو تہ ڀلي ڪمائي، رُڳو پَنَــن سان اُن جو ڪو بہ لاڳاپو نہ هوندو.

پَنَن کي ڪُليل اکرن ۾ صلاح ڏجي ٿي تہ هو وَسَ پٽاندڙ وڏِ
ڪان وَڏِ ڪتاب خريد ڪَري ڪتابن جي ليکڪَن، ڇپائيندڙن ۽
ڇاپيندڙن کي هِمٿائِن. پر ساڳِئي وقت عِلم حاصل ڪرڻ ۽ ڄاڻ
کي ڦهلائڻ جي ڪوشش دوران ڪَنهن بہ رُڪاوٽَ کي نہ مڃن.
شيخ اَيازَ علمَ، ڄاڻَ، سمجهہَ ۽ ڏاهپَ کي گيتَ، بيتَ، سِٽَ،
پُڪارَ سان تَشبيهہ ڏيندي انهن سيني کي بَمن، گولين ۽ بارودَ
جي مدِ مقابل بيهاريو آهي. اياز چوي ٿو تہ:

گيتَ بہِ جڻ گوريلا آهن، جي ويريءَ تي وار ڪَرن ٿا.

... ...

جئن جئن جاڙ وڌي ٿي جَڳَ ۾، هو ٻوليءَ جي آڙ ڇُپن ٿا؛
ريتيءَ تي راتاها ڪن ٿا، موتي مَنجهہِ پهاڙ ڇُپن ٿا؛

... ...

ڪالهہَ هُيا جي سُرخ گُلن جيئن، اڄڪلهہ نيلا پيلا آهن؛
گيتَ بہِ جڻ گوريلا آهن........

... ...

هي بيتُ اَٿي، هي بَم- گولو،
جيڪي بہ ڪٽين، جيڪي بہ ڪٽين!
مون لاءِ ٻنهي ۾ فَرَقُ نہ آ، هي بيتُ بہ بَمَ جو ساٿي آ،
جنهن رِڻَ ۾ رات ڪَيا راڙا، تنهن هَڏَ ۽ چَمَ جو ساٿي آ ـ

اِن حسابَ سان اٽڪاٽائي کي پاڻ تي اِهو سوچي مَڙهڻ تہ
”هاڻي ويڙهہ ۽ عمل جو دور آهي، اُن ڪري پڙهڻ تي وقت نہ
وڃايو“ ناداني‌ءَ جي نشاني آهي.

پَنَن جو پڙهڻ عام ڪِتابي ڪيڙن وانگر رُڳو نِصابي ڪتابن تائين محدود نہ هوندو. رڳو نصابي ڪتابن ۾ پاڻ کي قيد ڪري ڇڏڻ سان سماج ۽ سماجي حالتن تان نظر ڪڇي ويندي ۽ نتيجي طور سماجي ۽ حڪومتي پاليسيون policies اڻڄاڻن ۽ نادانن جي هٿن ۾ رهنديون. پَنَ نِصابي ڪتابن سان گڏوگڏ ادبي، تاريخي، سياسي، سماجي، اقتصادي، سائنسي ۽ ٻين ڪتابن کي پڙهي سماجي حالتن کي بهتر بنائڻ جي ڪوشش ڪندا.

پڙهندڙ نَسُل جا پَنَ سيني کي **چو، چالاءِ ۽ ڪيئن** جهڙن سوالن کي هر بَيانَ تي لاڳو ڪرڻ جي ڪوشش ڏين ٿا ۽ انهن تي ويچار ڪرڻ سان گڏ جوابَ ڳولڻ کي نہ رڳو پنهنجو حق، پر فرض ۽ اٽر گهرج necessity unavoidable سمجهندي ڪتابن کي پاڻ پڙهڻ ۽ وڌ کان وڌ ماڻهن تائين پهچائڻ جي ڪوشش جديد ترين طريقن وسيلي ڪرڻ جو ويچار رکن ٿا.

توهان بہ پڙهڻ، پڙهائڻ ۽ ڦهلائڻ جي اِن سهڪاري تحريڪ ۾ شامل ٿي سگهو ٿا. بَس پنهنجي اوسي پاسي ۾ ڏِسو، هر قسم جا ڳاڙها توڙي نيرا، ساوا توڙي پيلا پن ضرور نظر اچي ويندا.

ونڻ ونڻ کي مون ڀاڪِي پائي چيو تہ ”منهنجا ياءُ
پهتو منهنجي من ۾ تنهنجي پَنَ پَنَ جو پڙلاءُ“.
- اياز (ڪلهي پاتم ڪينرو)